

Λ L E O N O V E D R V Z B E Λ

Z M C M X X X 6 M C M X X X I Λ

Vsebina.

Okrožnica papeža Pija XI. o krščanskem zakonu	209
Pripombe in pojasnila	250

V PREMISLEK.

Ob tem zvezku bodo mnogi vpraševali: Zakaj prinaša »Čas« prevod dolge papeževe enciklike o zakonu? Odgovor je kratek: Zato, ker papež na čelno obravnava pereče vprašanje, ki je odločilnega pomena za našo v temeljih se majajočo družbo. Na čelno, pravim, to je, ne v službi časovnih reformnih struj in strujic, ampak po vekotrajnih načelih naravnega moralnega zakona in krščanskega razodetja.

F. W. Foerster pripoveduje: »Kot svobodomislec sem svoj čas čital veliko encikliko Pija X. proti modernizmu in dobil prvi globoki vtis o nadčasovni instituciji, ki se neomajno drži izvestnih temeljnih resnic in ki nje najvišji predstavniki vsled trajne zveze z izročilom dveh tisočletij bistrovidno in smotrno-varno spoznajo klice razkroja, poplitvenja in pomedlevanja v naziranjih, ki jih sodobniki imajo za neodklonljive koncesije napredku znanstvenega spoznanja.« O okrožnici Pija XI. o zakonu nadaljuje: »Prav isti vtis izhaja od nove enciklike proti modernizmu v vprašanju etike spolnega življenja. Kar tu govori, to je jekleni nauk o temeljnih, spolne odnose urejajočih resnicah, nauk, ki ne da nase vplivati nobeni časovni stiski, ki se ne da zmotiti nobeni zmedi nobenega, še tako ošabnega veka. Tu se prav nič ne vprašuje, ali je hoja za vzorom mogoča, tu se le ugotavlja, kaj je resnica, to je, katerim zakonom mora biti spolno življenje podrejeno, da bo zdravo in bo spolnjevalo svoje funkcije in da ne bo torišče popolnega moralnega razsula. Modernist na seksualnem področju pa je človek, ki niti ne slutiti, kje imata najgloblje temelje red in zdravje, ki ju danes še ima, niti najmanj ne prevideva posledic, ki bi morale slediti iz razkroja uredb, katere cerkev brani. Sploh je za vse moderne reforme značilno, da jih čisto enostransko zajemlje kakšna določena stiska, ki brez ugovora obstoji, ne vprašajo pa se, ali ne bodo iz odpomočkov, ki jih nasvetujejo, vzklile še stokrat hujše stiske. V Nietzschejevem Zaratustri je prerokov »zadnji greh« ta, da posluša brezglavo jadikovanje človeštva, mesto da bi človeške reči uredil z višjega pogleda in jasnega stopenjskega reda vrednot. V tem je resnična misel, da se more pravilno

OKROŽNICA

PAPEŽA PIJA XI. O KRŠČANSKEM ZAKONU.

Častiti bratje, pozdrav in apostolski blagoslov!

1. Neomadeževane zakonske zveze dostojnost in čast se more, častiti bratje, najbolje spoznati iz tega, da Kristus Gospod, Sin večnega Očeta, ko je sprejel človeško naravo padlega človeka, ni le hotel tudi rodbinske zveze, ki je početek in temelj človeške družbe, na poseben način zajeti v svoj ljubeznipolni načrt, ki je po njem izvršil vesoljno odrešenje, temveč jo je, obnovljeno v prvotni čistosti božje ustanove, celo povišal v pravi in »velik«¹ zakrament nove zaveze in s tem nje ureditev in vso skrb zanjo izročil Cerkvi, svoji nevesti.

2. Da bi pa mogla ta obnova zakona donášati zaželjene sadove pri narodih vsega sveta in vseh časov, je najprej potrebno, da človeške duše razsvetli pristni Kristusov nauk o zakonu; potem pa, da krščanski zakonci s pomočjo notranje milosti božje, ki krepí slabotno voljo, vse svoje mišljenje in dejanje uravnajo po tem prečistem Kristusovem nauku, da tako zadobe sebi in svoji rodbini pravo srečo in mir.

Povod okrožnici, nje namen in vsebina.

3. Toda ne samo Mi, ki se oziramo po svetu z visoke apostolske straže, ampak tudi vi, častiti bratje, gledate in z nami bridko obžalujete, da so premnogi ljudje pozabili na to božje delo obnovitve in da tako velike svetosti krščanskega zakona ali sploh ne poznajo, ali jo nesramno zanikujejo ali celo, opiraje se na kriva načela nekega novega, docela blodnega nauka, vsepovsod teptajo. Ker se te nadvse pogubne zmote in te izpačene nravi razširjajo tudi med verniki in se od dne do dne bolj vtihotapljujejo, imamo za Svojo dolžnost, da kot Kristusov namestnik na zemlji in kot najvišji pastir in učitelj dvignemo

¹ Efež 5, 32.

glas ter odvrnemo nam izročene ovce od zastrupljene paše in jih, kolikor je v Naši moči, neokužene ohranimo.

4. Sklenili smo torej, častiti bratje, spregovoriti vam in po vas vsej Kristusovi Cerkvi, da, vsemu človeštvu, o krščanskega zakona naravi, časti, o sreči in blagoslovu, izviraajočih iz njega za rodbino in vso človeško družbo, o zmotah zoper ta prevažni evangeljski nauk, o grehah zoper zakonsko življenje in slednjic o najvažnejših lekah. Pri tem sledimo Svojemu predniku blaženega spomina, Leonu XIII., in si njegovo pred 50 leti izdano okrožnico »Arcanum«² s to našo okrožnico osvajamo, jo potrjujemo in, ko našim razmeram in potrebam primerno nekatere točke malo obširneje razlagamo, izjavljamo, da ni zastarela, ampak da je obdržala vso svojo veljavo.

Zakon ne človeška, ampak božja ustanova, podrejena božji postavi.

5. Da torej pričnemo z omenjeno okrožnico, ki skoraj v celoti brani in štiti božjo ustanovo zakona, njegovo zakramentalnost in nerazdružnost, mora kot nepremakljivi in nedotakljivi temelj veljati tole: Zakona niso ne ustanovili, ne prenovili ljudje, ampak Bog. Ne od ljudi, ampak od samega Stvarnika narave, od Boga, in od prenovitelja narave, od Kristusa, je zakon s postavami zavarovan, utrjen in povzdignjen. Zato te postave ne morejo biti podrejene nobeni samovolji ljudi, nobenemu nasprotnemu dogovoru, celo dogovoru med zakonci samimi ne. To je nauk svetega pisma³, to je trajno in splošno izročilo Cerkve, to slovesni odlok svetega tridentskega zbora⁴, ki z besedami svetega pisma uči in potrjuje, da trajna in nerazdružna zakonska vez, da enotnost in trdnost zakona izvira od Boga.

6. Dasi pa je zakon po svojem bistvu božja ustanova, je vendar tudi človeška volja pri njem udeležena, in sicer na zelo odličen način. Kajti posamezni zakon, kolikor je zakonska zveza tega moža in te žene, izvira le iz svobodne privolitve obeh zaročencev. To svobodno dejanje volje, ki z njim izročita in sprejmeta oba dela zakonu svojsko pravico⁵, je za pravilno

² Okrožnica »Arcanum divinae sapientiae«, 10. februarja 1880.

³ Gen 1, 27, 28; 2, 22, 23; Mat 19, 3 nsl; Efež 5, 23 nsl.

⁴ Conc. Trid., sess. XXIV.

⁵ Cod. iur. can., can. 1081 § 2.

sklenitev zakona tako potrebno, da ga »ne more nadomestiti nobena človeška oblast⁶. Vendar ta svoboda meri le na to, da se ugotovi, ali zaročenca res nameravata skleniti zakon in ali ga namerava skleniti res ta s to osebo; bistvo zakona pa je svobodni človeški volji popolnoma odtegnjeno, tako da se mora vsakdo, ki je sklenil zakon, pokoriti njega božjim postavam in bistvenim lastnostim. Zakaj, kakor pravi angelski učenik, ko govori o zakonski zvestobi in o potomstvu: »Te (lastnosti zakona) izvirajo iz zakonske pogodbe same, tako da bi sploh ne bil pravi zakon, če bi se v izjavi, ki se z njo zakon sklene, kaj tem lastnostim nasprotnega izrazilo.«⁷

7. Po zakonu se torej zvežejo in združijo duše, in sicer prej in tesneje ko telesa, tudi ne po menljivem čutnem dojmu ali čuvstvu, ampak po premišljeni in trdni odločbi volje: in iz te spojitve duš izvira, tako je Bog določil, sveta in nerazdružna vez.

8. To je svojsko in edinstveno bistvo te zakonske zveze, ki se zato popolnoma razločuje ne le od združitve živali po samem naravnem nagonu, kjer ni razuma in svobodne volje, temveč tudi od onih nestalnih zvez med ljudmi, ki so brez prave in npravne vezi volj in brez resnične pravice do rodbinskega sožitja.

9. Iz tega že sledi, da ima postavna oblast sicer pravico, da, celo dolžnost, sramotne zveze, ki nasprotujejo pameti in naravi, ovirati, preprečevati, kaznovati; ker pa gre tu za nekaj, kar sledi neposredno iz narave, velja prav tako gotovo opomin⁸, ki ga je jasno izrekel Naš prednik Leon XIII. blaženega spomina: »Pri izvolitvi stanu ima brez dvoma vsak pravico, da se svobodno odloči za eno ali drugo: ali da sledi Kristusovemu nasvetu o devištvu ali da se zaveže z zakonsko vezjo. Naravno in prvobitno pravico do zakona komu vzeti ali od Boga od začetka določeni glavni namen na katerikoli način omejiti ne more nobena človeška postava: Rastite in množite se.«⁹

10. Tako sveto zvezo pravega zakona ustanavljata hkratu božja in človeška volja. Od Boga so: sama ustanova zakona, nameni, postave, dobrine; od ljudi pa, z božjo pomočjo in mi-

⁶ Cod. iur. can., can. 1081 § 1.

⁷ S. Thom. Aquin., Summa theol., p. III. Supplem., q. 49, a. 3.

⁸ Okrožnica »Rerum novarum«, 15. maja 1891.

⁹ Gen 1, 28.

lostjo, po plemeniti izročitvi svoje osebe drugi osebi za ves čas življenja: posamezni zakon z dolžnostmi in dobrinami, ki jih je Bog določil.

I.

KRŠČANSKEGA ZAKONA DOBRINE; ZAROD, ZVESTOBA, ZAKRAMENT.

11. Ko hočemo zdaj razpravljati, katere in kako velike so dobrine, ki jih je Bog dal pravemu zakonu, častiti bratje, Nam prihajajo na misel besede slavnega cerkvenega učitelja, ki smo ga nedavno z okrožnico »Ad salutem«¹⁰ ob petnajsti stoletnici njegove smrti proslavili: »To vse so dobrine, pravi sv. Avgustin, radi katerih je zakon sam dober: Z a r o d , z v e s t o b a , z a k r a m e n t.«¹¹ Kako to troje res obsega ves nauk o krščanskem zakonu, nam sveti učitelj sam lepo pojasni, ko pravi: »Z zvestobo se misli, da se izven zakonske zveze z nobenim drugim ali nobeno drugo ne družijo; z zarodom, da se otrok z ljubeznijo sprejme, z dobroto neguje in z bogaboječnostjo vzgaja; z zakramentom slednjič, da se zakon ne razdruži in da se ločeni ali ločena niti radi potomstva z drugim ne zveže. To velja kot pravilo za zakon, ki oplemenituje rodovitnost narave in ravna grešno nezdržnost.«¹²

1. Zarod.

12. Na prvem mestu v vrsti zakonskih dobrin je torej otrok. Sam Stvarnik človeškega rodu, ki se je v svoji dobroti pri razmnoževanju življenja hotel poslužiti ljudi kot pomočnikov, je to učil, ko je v raju postavil zakon in prvim staršem, po njih pa vsem zakoncem v bodoče rekel: »Rastita, množita se in napolnita zemljo!«¹³ Isto kaj lepo povzema sv. Avgustin iz besed sv. apostola Pavla Timoteju¹⁴, rekoč: »Da se zakoni sklepajo radi zaroda, pričajo besede apostola, ko pravi: 'Hočem, da se mlajše možé.' In kakor bi se mu reklo: čemu? takoj dostavlja: 'otroke rode, gospodinjijo'.«¹⁵

¹⁰ Sv. Avg., De bono coniugali c. 24, n. 32.

¹² Sv. Avg., De Genesi ad litt., l. IX, c. 7, n. 12.

¹³ Gen 1, 28.

¹⁴ 1 Tim 5, 14.

¹⁵ Sv. Avg., De bono coniugali c. 24, n. 32.

a) »Otroka treba z ljubeznijo sprejeti.«

13. Kako velika božja dobrota in kolik blagoslov zakona je otrok, je jasno iz človekovega dostojanstva in prevzvišenega namena. Človek že namreč samo po odličnosti razumne narave presega vse ostalo vidno stvarstvo. Nadalje hoče Bog, naj se rode ljudje ne samo, da bi napolnili zemljo, temveč še bolj, da bi Boga častili, da bi ga spoznavali in ljubili in da bi ga slednjič vekomaj v nebesih uživali. Radi čudovitega povišanja človeka v nadnaravni red presega ta namen vse, kar je oko videlo in uho slišalo in kar je v človekovo srce prišlo¹⁶. Iz tega jasno sledi, kako velik dar božje dobrote in kako odličen sad zakona je otrok, po vsemogočni božji moči s sodelovanjem staršev rojen.

14. Krščanski starši pa naj poleg tega pomislijo, da njih naloga ni le skrbeti za razširjanje in ohranjanje človeškega rodu na zemlji, da, celo ne samo za vzgojitev kakršnihkoli častilcev pravega Boga, ampak da rode Kristusovi Cerkvi potomstvo, da ustvarjajo sodržavljane svetih in domačine božje¹⁷, da se ljudstvo, posvečeno češčenju Boga in našega Zveličarja, množi od dne do dne. Dasi namreč krščanski starši, četudi sami posvečeni po božji milosti, ne morejo posvečenja prenesti na otroke, ker je naravno rojstvo v življenje postalo pot v smrt, ki po njem prehaja izvirni greh na otroke, so vendar nekako deležni prvotnega zakona v raj, ker je njih naloga zarod darovati Cerkvi, da se po njej, rodovitni materi božjih otrok, v kopeli krsta prerodi v nadnaravno pravičnost, da postane živ Kristusov ud, deležen nesmrtnega življenja in kdaj dedič slave, ki jo vsi želimo.

15. Če to premišljuje resnično krščanska mati, bo mogla razumeti, da veljajo o njej v višjem in tolažbe polnem zmislu besede našega Odrešenika: »Žena, ko porodi dete, ne misli več na bridkost, od veselja, da je človek rojen na svet.«¹⁸ Dvignila se bo nad vse bolečine materinskega poklica, nad vse skrbi in težave, in se bo mogla bolj pravično in resnično kakor tista rimska žena, mati Grakhov, ponašati v Gospodu z vencem cvetočih otrok. Oba zakonska pa bosta v teh otrokih, ki sta jih sprejela z radovoljnimi in hvaležnimi srcem od Boga, videla

¹⁶ Prim. 1 Kor 2, 9.

¹⁷ Prim. Efež 2, 19.

¹⁸ Jan 16, 21.

od Boga jima zaupani talent, ki naj ga ne uporabljata le v svojo lastno, pa tudi ne le za korist zemeljske domovine, ampak da ga ob sodbi s prirastkom vrneta Gospodu.

b) Starši imajo pravico in dolžnost vzgoje.

16. Ni pa zadosti za blagor zaroda dati mu življenje, marveč slediti mora drugo, namreč dolžna vzgoja zaroda. Zares premalo bi bil preskrbel neskončno modri Bog za novorojeno dete in s tem za ves človeški rod, ako ne bi bil njim, ki jim je dal moč in pravico rodnje, dal tudi pravico in dolžnost vzgoje. Nikomur ni namreč neznano, da otrok sam ne more zadostno zase poskrbeti ne le glede tega, kar zahteva naravno življenje, še manj pa glede nadnaravnega življenja, temveč da potrebuje leta in leta pomoči, nauka in vzgoje drugih. Jasno pa je, da po božji in naravni zahtevi pravica in dolžnost vzgoje pristoji v prvi vrsti njim, ki so z rodno delo narave započeli in ki započete ne smejo pustiti nedovršenega in ga izpostaviti gotovi pogubi. Za to tako potrebno vzgojo otrok je pa na najboljši način poskrbljeno, ker veže starše nerazdružna vez in je vedno mogoče skupno delo in skupna medsebojna pomoč.

17. Ker pa smo o krščanski vzgoji otrok že drugje obširno razpravljali¹⁹, naj povzamemo tu vse še enkrat z besedami sv. Avgustina: »Z zarodom (se misli), da se z ljubeznijo sprejme ... v bogaboječnosti vzgaja.«²⁰ Isto izraža prav krepko tudi cerkveni zakonik: »Zakona prvi namen je rodnja in vzgoja otrok.«²¹

18. Radi tolike odlike in tolike važnosti tega obojnega dela, izročene ga staršem v korist zaroda, se ne sme slednjič zamolčati, da je dostojna raba zmožnosti, danih od Boga za obujanje novega življenja, po Stvarnikovem ukazu in naravni postavi edino pravica in svoboščina zakona in da se mora brezpogojno updržati v svetih mejah zakona.

2. Zvestoba.

19. Druga dobrina zakona, ki jo, kakor smo rekli, omenja sv. Avgustin, je dobrina zvestobe, ki obstoji v vernem spolnjevanju dolžnosti sklenjenega zakona med zakoncema, tako da se pravica, ki jo ima po zakonski pogodbi, potrjeni po božji postavi, le zakonec do zakonca, temu ne krati, a nobenemu

¹⁹ Okrožnica »Divini illius Magistri«, 31. dec. 1929.

²⁰ Sv. Avg., De Genesi ad litt., l. IX, c. 7, n. 12.

²¹ Cod. iur. can., c. 1013 § 1.

drugemu ne dovoljuje, pa da se niti zakonskemu drugu ne dopusti, kar se dopustiti ne more, ker je zoper božje pravo in postavo in nasprotno zakonski zvestobi.

a) Brezpogojna enotnost zakona.

20. Radi tega zahteva ta zvestoba v prvi vrsti brezpogojno enotnost zakona, ki jo je Stvarnik sam odredil v zakonu prvih staršev, ko je hotel, da bi bil zakon le med enim možem in eno ženo. In dasi je potem najvišji zakonodavec Bog od te prvotne postave začasno nekoliko oprostil, vendar ni dvoma, da je evangeljska postava tisto prvotno in popolno enotnost docela obnovila in vsako oprostitev odpravila, kakor jasno kažejo Kristusove besede ter vedno učenje in ravnanje Cerkve. Po pravici je torej sveti tridentski zbor slovesno izpovedal: »Da se s to vezjo le dva zvežeta in združita, je Kristus prav odkrito učil, ko . . . je rekel: ‚Zatorej nista več dva, ampak eno telo.‘«²²

21. Kristus Gospod pa ni hotel obsoditi samo vsakega bodisi zaporednega bodisi istočasnega mnogoženstva ali mnogo-
moštva ter kakršnegakoli zunanjega nečistega dejanja, ampak je, da bi se svete meje zakona popolnoma neoskrunjene očuvale, prepovedal o teh rečeh celo prostovoljne misli in želje: »Jaz pa vam pravim: Vsak, kdor gleda žensko, da jo poželi, je že prešuštoval z njo v svojem srcu.«²³ Tem besedam Kristusa Gospoda tudi privolitev enega ali drugega izmed zakoncev ne more vzeti veljave. Izražajo namreč božjo in naravno postavo, ki je nikdar nobena človeška volja zlomiti ali upogniti ne more²⁴.

22. Da se bo zvestoba svetila v pravem sijaju, se mora tudi zaupno občevanje zakoncev med seboj vršiti v znamenju čistosti. Zakonci se morajo torej vesti v vsem po določbah božje in naravne postave in se vedno skrbno ravnati po volji neskončno modrega in svetega Stvarnika, z velikim spoštovanjem do božjega dela.

b) Globoka ljubezen in nje prvenstvo
v zakonu.

23. Ta neomadeževana ali čista zvestoba, kakor jo kaj primerno imenuje sv. Avgustin, pa bo lažje in tudi mnogo ljub-

²² Conc. Trident., sess. XXIV.

²³ Mat 5, 28.

²⁴ Prim. Decr. s. Off., 2. mart. 1679, prop. 50.

keje in plemeniteje vzcvetela iz neke druge korenine, namreč iz zakonske ljubezni, ki prepaja vse dolžnosti zakonskega življenja in ki ima v krščanskem zakonu nekako odlično prvenstvo. »Zakonska zvestoba zahteva razen drugih stvari, da moža in ženo veže neka posebna, sveta in čista ljubezen; in naj se ne ljubita, kakor se ljubijo prešuštniki, ampak kakor je Kristus ljubil Cerkev; to pravilo namreč podaja apostol, ko pravi: „Možje, ljubite svoje žene, kakor je tudi Kristus Cerkev ljubil,“²⁵ ki jo je ljubil v resnici z neizmerno ljubeznijo, ne radi svoje koristi, ampak le radi koristi svoje neveste.«²⁶ Govorimo o ljubezni, ki se ne naslanja le na počutno, hitro minljivo nagnjenje, tudi ne samo na sladke besede, ampak ima za temelj globoko nagnjenje duš in se na zunaj kaže v dejanju, zakaj dokaz ljubezni je izvrševanje del²⁷. Ta dejanja pa v domačem sožitju ne obsegajo samo dela medsebojne pomoči, temveč morajo, in sicer v prvi vrsti, meriti na to, da si zakonca pomagata bolj in bolj izoblikovati in dovršiti notranjega človeka, tako da po skupnem življenju od dne do dne napredujeta v krepostih, zlasti rasteta v pravi ljubezni do Boga in do bližnjega, v kateri končno »stoji vsa postava in preroki«²⁸. Najpopolnejši zgled vse svetosti, ki ga je Bog dal ljudem, Kristusa Gospoda, morejo in morajo vsi ljudje kateregakoli stanu in kateregakoli poštenega poklica posnemati in z božjo pomočjo doseči tudi višek krščanske popolnosti, kakor dokazujejo zgledi premnogih svetnikov.

24. To medsebojno notranje oblikovanje, ta vedna skrb za medsebojno spopolnjevanje, se more, kakor uči rimski katekizem²⁹, imenovati celo prvi vzrok in namen zakona, ako se zakon ne pojmuje v ožjem pomenu kot ustanova za pravilno rodno in vzgojo otrok, ampak širje kot zajednica, skupnost in družnost vsega življenja.

25. S to ljubeznijo se morajo ujemati vse druge pravice in dolžnosti zakona, tako da ne bo samo postava pravice, ampak tudi pravilo ljubezni, kar pravi apostol: »Mož ženi stori dolžnost, enako pa tudi žena možu.«³⁰

²⁵ Efež 5, 25; prim. Kol 3, 19.

²⁶ Catech. Rom., II, c. VIII, q. 24.

²⁷ Prim. sv. Greg. Vel., Homil. 30. in Evang., (Ioan 14, 23—31) n. 1.

²⁸ Mat 22, 40.

²⁹ Catech. Rom., II, c. VIII, q. 13.

³⁰ 1 Kor 7, 3.

c) Pravi red v zakonu: Mož glava, žena
srce rodbine.

26. V takšnem po vezi ljubezni utrjenem domačem sožitju mora tudi vladati, kakor pravi sv. Avgustin, red ljubezni. Ta red obsega prvenstvo moža nad ženo in otroki ter voljno in neprisiljeno podrejenost in pokornost žene, ki jo priporoča apostol z naslednjimi besedami: »Žene naj bodo svojim možem podložne, kakor Gospodu; zakaj mož je glava ženi, kakor je Kristus glava Cerkvi.«³¹

27. Ta pokorščina pa ne zanikuje in ne jemlje svobode, ki po vsej pravici pristoji ženi tako po odličnosti človeške osebe, kakor po plemenitih nalogah soproge, matere in družice. Ta pokorščina tudi ne veleva, da bi žena ustrezala vsem mogočim moževim željam, ki se morda s pametjo in dostojanstvom žene manj skladajo. Ta pokorščina tudi slednjič ne pravi, da je ženo prištevati k osebam, ki se v pravu imenujejo nedoletne in ki se jim radi pomanjkanja zrele sodbe in radi nezkušenosti v življenju navadno ne prepušča svobodno odločevanje v pravnih zadevah. Ta pokorščina prepoveduje marveč tisto pretirano svobodo, ki se ne meni za blaginjo rodbine, prepoveduje v družinskem telesu ločiti srce od glave, kar bi bilo vsemu telesu v največjo škodo in najbližja nevarnost za pogin. Ako je namreč mož glava, je žena srce, in kakor ima mož prvo mesto v vladanju, tako sme in mora žena zase zahtevati sebi svojsko prvenstvo ljubezni.

28. Koliko in kako je žena možu podrejena, se razlikuje po osebnih, krajevnih in časovnih razmerah; da, če mož svojih dolžnosti ne izvršuje, je naloga žene nadomestovati ga v vodstvu rodbine. Toda ustroj sam rodbine in nje od Boga dana in potrjena osnovna postava se nikdar in nikjer ne sme rušiti ali kršiti.

29. O razmerju, ki mora biti med možem in ženo, kaj modro uči Naš prednik Leon XIII. blaženega spomina v navedeni okrožnici o krščanskem zakonu: »Mož je gospodar rodbine in glava žene, ki pa, ker je meso iz njegovega mesa in kost iz njegove kosti, bodi podložna in pokorna možu ne kakor dekla, ampak kakor družica, tako da bo nje pokorščina npravna in častna. V njem pa, ki načeluje, in v njej, ki je pokorna, naj

³¹ Efež 5, 22. 23.

vedno božja ljubezen urejuje dolžnosti, saj nosita eden podobo Kristusa, druga podobo Cerkve.«³²

30. To so torej stvari, ki jih obsega zakonska zvestoba: enotnost, čistost, ljubezen, častna in plemenita pokorščina. Kolikor besed, toliko koristi za zakonca in zakon, ki varno čuvajo in množe mir, dostojanstvo in srečo zakona. Zato pač ni čudo, da so to zvestobo vedno imeli in šteli med posebne zakonu svojske dobrine.

3. Zakrament.

31. Toda vse tako velike dobrote dopolnjuje in tako rekoč venča tista dobrina krščanskega zakona, ki smo jo z Avgustinovo besedo imenovali zakrament. Ta beseda zaznamuje nerazdružnost zakonske zveze ter povišanje in posvetitev zakonske pogodbe po Kristusu v podelilno znamenje milosti.

a) Nerazdružnost zakona, nje vir in
blagoslov.

32. Nerazdružno trdnost zakonske zveze poudarja sam Kristus z besedami: »Kar je Bog združil, tega naj človek ne loči;«³³ in: »Vsak, kdor se loči od svoje žene in se oženi z drugo, prešuštvuje; in kdor se oženi z ločeno od moža, prešuštvuje.«³⁴

33. Da je nerazdružnost to, kar imenuje sv. Avgustin dobrino zakramenta, je jasno iz teh besed: »Z zakramentom (se misli), da se zakon ne loči in da se ločeni ali ločena niti radi potomstva z drugim ne združi.«³⁵

34. Ta nedotakljiva trdnost je lastna vsakemu pravemu zakonu, dasi ne vsem v isti in najpopolnejši meri. Zakaj Gospodova beseda: »Kar je Bog združil, tega naj človek ne loči,« ki je bila izgovorjena o zakonu prvih staršev kot prvem vzoru vsakega poznejšega zakona, se mora nanašati na prav vse prave zakone. Če tudi se je torej pred Kristusom tista vzvišenost in strogoost prve postave tako zmanjšala, da je Mozes celo členom božjega ljudstva radi njih trdosrčnosti iz nekaterih vzrokov dovolil dati ločilno pismo, je vendar Kristus po svoji oblasti kot najvišji postavodajalec to dovoljeno večjo prostost preklical in prvotno postavo popolnoma obnovil z besedami, ki jih ne

³² Okrožnica »Arcanum«, 10. febr. 1880.

³³ Mat 19, 6.

³⁴ Luk 16, 18.

³⁵ Sv. Avg., De Genesi ad litt., l. IX, c. 7, n. 12.

smemo nikdar pozabiti: »Kar je Bog združil, tega naj človek ne loči.« Zato je Naš prednik Pij VI. blaženega spomina pisal erlavskemu škofu: »Iz tega jasno sledi, da je bil zakon že v naravnem redu, torej mnogo prej, nego je bil povišan v dostojanstvo pravega zakramenta, od Boga tako ustanovljen, da je vseboval trajno in nerazdružno zvezo, ki je zato ne more razvezati nobena svetna postava. Dasi je torej mogoče ločiti zakramentalnost od zakona, n. pr. med nekrščenimi, mora vendar tudi v takem zakonu, ker je pravi zakon, trajati in tudi popolnoma traja vedna vez, ki je od prvega početka po božjem pravu tako tesno združena z zakonom, da ni pod nobeno državno oblastjo. Kadarkoli se torej kak zakon sklene, se sklene ali tako, da je pravi zakon, in tedaj ima za posledico trajno zvezo, ki je po božjem pravu združena z vsakim pravim zakonom, ali pa se sklene brez te trajne zveze, in tedaj ni zakon, ampak nedovoljena zveza, ki je po svojem bistvu božji postavi nasprotna. Taka zveza pa se ne sme skleniti in ne nadaljevati.«³⁶

35. Ako so glede te trdnosti, dasi zelo redke, neke izjeme, kakor v nekaterih naravnih zakonih med nekrstjani ali med kristjani v zakonih, ki še niso dovršeni, te izjeme niso odvisne od človeške volje, tudi ne od katerekoli zgolj človeške oblasti, ampak od božjega prava, ki ga samo Kristusova Cerkev varuje in razlaga. Nobena taka izjema in iz nobenega razloga pa ni mogoča pri veljavno sklenjenem in dovršenem krščanskem zakonu. Kakor se namreč v takem zakonu zakonska zveza v polnosti dovrši, tako se izraža v njej po božji volji popolna trdnost in nerazdružnost, ki je ne more nobena človeška oblast zrahljati.

36. Ako hočemo, častiti bratje, spoštljivo premisliti notranji vzrok te božje volje, ga bomo lahko našli v skrivnostnem pomenu krščanskega zakona, ki ga v polnem obsegu ima dovršeni zakon vernikov. Apostol namreč v listu Efežanom³⁷, ki smo ga v začetku navedli, spričuje, da upodablja krščanski zakon tisto najpopolnejšo zvezo, ki je med Kristusom in Cerkvijo: »Ta skrivnost je velika; jaz pa vam pravim: v Kristusu in Cerkvi.« Ta zveza se ne bo mogla, dokler bo Kristus živel in Cerkev po njem, nikdar ločiti in razdreti. Isto izrecno uči sv. Avgustin z besedami: »To se čuva v Kristusu in Cerkvi,

³⁶ Pij VI, Rescript. ad Episc. Agriens., 11. jul. 1789.

³⁷ Efež 5, 32.

da se živeč od živeče vekomaj po nobeni razporoki ne loči. Ta skrivnost se v državi našega Boga . . . to je v Kristusovi Cerkvi tako verno spolnjuje . . . da, ko se radi roditve otrok žene možijo ali jemljejo za žene, ni dovoljeno niti nerodovitne žene zapustiti, da bi se vzela druga rodovitna. Ako pa bi kdo to storil, je sicer ne po postavah tega sveta (kjer se po izvršeni ločitvi dovoljuje brez kazni z drugimi druge zakone sklepati, kar je, kakor Gospod priča, tudi sv. Mozes radi trdosrčnosti Izraelcem dovolil), a po evangeljski zapovedi kriv prešuštva, kakor tudi ona, če se je z drugim omožila.«³⁸

37. Koliko dobrega izvira iz nerazdružnosti zakona, bo spoznal vsak, kdor le povrh misli bodisi na srečo zakoncev in potomstva, bodisi na blagor človeške družbe. Najprvo imata zakonska v tej trdnosti jamstvo trajne življenske skupnosti, ki jo že nesebična prepustitev lastne osebe in tesna združitev src sama po sebi in nujno terja, zakaj prava ljubezen nikoli ne mine³⁹. Nadalje se ustvari s tem neomadeževani zvestobi trdna obramba zoper notranje in zunanje skušnjave k nezvestobi. Težki bojazni, ali ne bo v nesreči ali starosti eden soprog drugega zapustil, je vsak dostop docela zaprt in nje mesto zavzema popolna in mirna gotovost. Prav tako je s tem najbolje preskrbljeno za dostojanstvo obeh soprogov in za medsebojno pomoč, zakaj nerazdružna in vedno trajajoča vez zakonca neprestano opominja, da sta, ne radi minljivih reči, ne da bi služila poželjivosti, ampak da bi drug drugemu pridobila višjo in trajno srečo, sklenila zakonsko zvezo, ki jo more ločiti le smrt. Tudi za zaščito in vzgojo otrok, ki mora trajati leta in leta, je najbolje preskrbljeno, ker starši težka in dolgotrajna bremena te dolžnosti z združenimi močmi lažje nosijo. Nič manjše niso dobrote, ki izvirajo za vso človeško družbo. Skušnja namreč uči, da je neomajna trdnost zakona prebogata vir poštenega življenja in neizkvarjene nravnosti. Ako se ohrani to dvoje, sta zavarovana tudi sreča in blagor držav; država je namreč takšna, kakršne so rodbine in ljudje, iz katerih je kakor telo iz posameznih udov sestavljena. Radi tega si vsi, ki nerazdružno trdnost zakona odločno branijo, pridobe mnogo zaslug tako za zasebni blagor zakonskih in otrok kakor za javni blagor človeške družbe.

³⁸ Sv. Avg., *De nupt. et concup.*, l. I, c. 10.

³⁹ Prim. 1 Kor 13, 8.

b) Zakon, znamenje in vir milosti.

38. Toda ta dobrina zakramenta obsega poleg trdne nerazdružnosti še mnogo višje koristi, ki jih beseda zakrament kaj prikladno označuje. Kristjanom namreč beseda zakrament ni prazna in brez vsebine, zakaj Kristus Gospod, »ustanovitelj in dopolnilatelj zakramentov«⁴⁰, je zakon svojih vernikov povišal v pravi in resnični zakrament nove zaveze in s tem postavil zakon za znamenje in vir tiste posebne notranje milosti, ki »naravno ljubezen v zakonu spopolnjuje in nerazvezljivo edinost potrjuje, zakonca pa posvečuje«⁴¹.

39. In ker je Kristus vprav to veljavno privolitev vernikov v zakon določil za znamenje milosti, je bistvo zakramenta tako tesno združeno s krščanskim zakonom, da ni mogoč veljaven zakon med krščeniimi, ne da bi bil hkratu zakrament⁴².

40. Ko torej verniki podajo odkritosrčno privolitev za zakonsko zvezo, si odpro zaklad zakramentalne milosti, iz katerega morejo zajemati nadnaravne moči za zvesto, sveto in vztrajno spolnjevanje zakonskih dolžnosti in nalog do smrti.

41. Ta zakrament namreč v onih, ki, kakor pravimo, ne stavijo zaprek, ne pomnožuje samo trajnega vira nadnaravnega življenja, posvečujoče milosti, ampak daje še posebne darove, dobre nagibe duha, klice milosti s tem, da pomnožuje in spopolnjuje naravne moči, da moreta zakonska ne le po pameti spoznavati, ampak tudi globoko občutiti, krepko držati, uspešno hoteti in v dejanju izvršiti vse, kar zadeva zakonski stan, nje-gove namene in naloge. Daje jima slednjič tudi pravico do pomoči dejanske milosti, kolikorkrat jo potrebujeta za spolnjevanje dolžnosti svojega stanu.

42. Toda ker v nadnaravnem redu velja postava božje previdnosti, da ljudje iz zakramentov, ki jih prejemajo, ko so prišli k pameti, ne prejmejo popolnega sadu, ako ne sodelujejo z milostjo, bo milost zakona ostala večjidel nekoristen talent, zakopan v zemlji, ako zakonska nadnaravnih moči ne urita in sprejetega semena milosti ne negujeta in razvijata. Ako pa storita, kar moreta, ako sta sprejemljiva za milost, bosta mogla nositi bremena in vršiti dolžnosti svojega stanu in bosta po tako velikem zakramentu pokrepčana, sveta in kakor posvečena.

⁴⁰ Conc. Trident., sess. XXIV.

⁴¹ Conc. Trident., sess. XXIV.

⁴² Cod. iur. can., c. 1012.

Zakaj, tako uči sv. Avgustin, kakor se po krstu in mašniškem posvečenju določi in podpira človek ali za lepo krščansko življenje ali za vršitev duhovniške službe in nikoli ni brez pomoči teh zakramentov, na skoraj isti način (dasi ne po neizbrisnem zakramentalnem znamenju) verniki, ko so sklenili zakonsko zvezo, ne bodo mogli nikoli izgubiti nje zakramentalne pomoči in vezi. Da, še več, pristavlja isti sveti učitelj, tudi če postanejo prešuštniki, bodo sveto vez s seboj vzeli, dasi ne v čast in znak milosti, ampak v sramotno znamenje pregrehe, »kakor odpadla duša, ki je odstopila od zveze s Kristusom in celo vero zapravela, ne izgubi zakramenta vere, ki ga je prejela v kopeli prerojenja«⁴³.

43. Zakonski pa, ki jih zlata vez zakramenta ne drži v sponah, ampak krasi, ne ovira, ampak krepi, naj se na vso moč trudijo, da bo njihov zakon ne le po tem, kar podeljuje in znači kot zakrament, ampak tudi po njihovem lastnem življenju in mišljenju vsekdar živa podoba tiste rodovitne zveze Kristusa s Cerkvijo, ki je v resnici češčenja vredna skrivnost najpopolnejše ljubezni.

44. Ako, častiti bratje, vse to pazljivo in z živo vero pre-mišljujemo, ako se vzvišene dobrine zakona, zarod, zvestoba, zakrament, v pravi luči osvetle, bo moral vsak občudovati božjo modrost, svetost in dobrotnost, ki je z neomadeževano in sveto zakonsko zvezo tako bogato poskrbela za čast in srečo zakoncev kakor tudi za ohranitev in razširjanje človeškega rodu.

II.

ZMOTE O ZAKONU.

45. Kolikor rajši smo, častiti bratje, odličnost neomadeževanega zakona premišljevali, toliko bolj se moramo žalostiti, ko gledamo, kako se ta božja ustanova zlasti dandanes mnogokrat in mnogokje zaničuje in ponižuje.

46. Ne več skrivaj in v temi, ampak javno, brez čuta sramu, v besedi in pismu, v gledaliških igrach vsake vrste, v romanih, v ljubavnih in humorističnih povestih, v kinematografskih predstavah in radijskih govorih, kratko z vsemi iznajdbami novejšje znanosti se svetost zakona ali tepta ali zametuje; razporoke, prešuštva, najgrše pregrehe se ali proslavljajo ali vsaj slikajo

⁴³ Sv. Avg., De nupt. et concup., l. I, c. 10.

tako, kakor da v njih ni krivde in sramote. Ne manjka tudi knjig, ki se brez sramu imenujejo znanstvene, ki pa imajo v resnici navadno le neki videz znanstvenosti, da bi lažje našle pot do bravcev. Nauki, ki se v njih zagovarjajo, se razglašajo za najvišje pridobitve modernega duha, namreč tistega duha, ki je menda iz same ljubezni do resnice zavrgel vse predsodke starejših in med te zastarele nazore vrgel in spravil tudi podedovani krščanski nauk o zakonu.

47. S temi nauki se zastrupljajo vse vrste ljudi, bogati in ubogi, delavci in gospodarji, učeni in neuki, samski in zakonski, častivci božji in božji sovražniki, odrasli in mladi; tem se še posebno nastavljajo zanke, ker jih je lažje zaplesti in ujeti.

48. Sicer ne gredo vsi zastopniki takih novih nauk do skrajnih posledic nebrzdane sle; nekateri skušajo tako rekoč sredi pota obstati in menijo, da je treba v naših časih le v nekaterih zahtevah božje in npravne postave nekaj popustiti. Pa tudi ti so, bolj ali manj zavedno, odposlanci tistega našega sovražnika, ki se vedno trudi prisejati ljuljko med pšenico⁴⁴. Mi torej, ki Nas je hišni oče postavil za čuvarja svoje njive in ki Nas strogo veže sveta dolžnost paziti, da dobrega semena ne zaduši plevel, Mi smatramo, da je sv. Duh Nam govoril one tehtovite besede, s katerimi je apostol Pavel opominjal svojega ljubljenelega Timoteja: »Ti pa stoj na straži... Spolni svojo službo... Oznanjaj besedo, nastopaj, bodi prilično ali neprilično; prepričaj, svari, opominjaj z vsem potrpljenjem in učenjem.«⁴⁵

49. Ker je pa potrebno sovražne prevare odkriti, da se jih je mogoče ogibati, in ker je zelo koristno neoprezne na zanke opozoriti, zato ne smemo popolnoma molčati, dasi bi najrajši teh sramotnih reči niti ne imenovali, »kakor se spodobi svetim«⁴⁶.

1. Osnovna zmota: Zakon je človeška ustanova.

50. Začnimo torej pri izviru tega zla. Glavna korenina je v trditvi, da zakona ni ustanovil početnik narave in da ga Kristus Gospod ni povišal v čast pravega zakramenta, ampak da so ga iznašli ljudje. Nekateri trdijo, da v naravi sami in njenih postavah niso našli ničesar o zakonu, ampak da so za-

⁴⁴ Prim. Mat 13, 25.

⁴⁵ 2 Tim 4, 2—5.

⁴⁶ Efež 5, 3.

sledili le sposobnost dajati življenje in silni nagon tej sposobnosti kakorkoli zadostiti. Drugi pa priznavajo, da so v človeški naravi nekaki začetki, nekakšne klice pravega zakona, češ da ne bi bilo zadostno preskrbljeno za dostojanstvo zakoncev in za naravni namen rodnje in vzgoje zaroda, ako bi se ljudje ne združili v neko stalno zvezo. Kljub temu pa tudi ti uče, da je zakon sam, kolikor presega te klice, pod vplivom raznih vzrokov iznašel samo človeški um in ga je ustanovila samo človeška volja.

51. Kako hudo pa se vsi ti motijo in kako sramotno daleč so od prave poti, je že jasno iz vsega, kar smo v tej okrožnici razložili o izvoru in bistvu zakona, o njega namenih in dobrinah. Da so te izmišljenine zelo nevarne, je razvidno tudi iz posledic, ki jih njihovi branitelji sami iz njih izvajajo. Ker so postave, naredbe in navade, ki urejajo zakonsko življenje, nastale, kakor pravijo, izključno po človeški volji, zato so po njih nauku tudi edino njej podložne in jih morejo in morajo ljudje po mili volji in po časovnih razmerah postavljati, spreminjati in tudi odpravljati; spolna sposobnost pa, ki je z naravo samo dana, je prav zato nekaj svetejšega in dalje segajočega kakor zakon, zato da se more udeleževati v zakonu in izven zakona, tudi brez ozira na njega namene, tako da bi razbrzdanost nesramne ženske imela skoraj iste pravice, ki jih ima čisto materinstvo zakonske žene.

52. Po teh načelih so prišli nekateri tako daleč, da so si izmislili nove načine zvez, ki naj bi bile po njih mnenju sedanjim ljudem in razmeram primerne. Takšne nove oblike zakona naj bi bile: »začasni zakon«, »zakon na poskušnjo«, »tovariški zakon«. Za ta »zakon« zahtevajo popolno svobodo in vse pravice pravega zakona, toda brez nerazdružne vezi in brez zaroda, ako ne bi potem oba dela te svoje življenske zveze spremenila v polnopravni zakon.

53. So celo taki, ki hočejo in silijo, da bi se te strašne zablode s postavami priznale ali vsaj z javnimi navadami in ustanovami narodov opravičile, a se zdi, da niti ne slutijo, kako malo je v vsem tem tiste novejšje kulture, s katero se tako ponašajo, da je marveč vse to le izraz neizrekljive pokvarjenosti, ki bi tudi brez dvoma privedla kulturne narode do barskih navad nekaterih divjih plemen.

2. Zmote zoper dobrino zaroda.

a) Zločestvo preprečevanje zaroda.

54. Toda preidimo že, častiti bratje, do posameznosti, ki so v nasprotju s posameznimi dobrinami zakona. Bodi najprej govor o otroku, ki si ga mnogi drznejše imenovati nadležno breme zakona in zakonce navajajo, naj se ne po čisti zdržnosti (ki je tudi v zakonu po soglasju obeh zakoncev dovoljena), ampak s tem, da naravno dejanje izpačijo, skrbno obranijo otrok. To zločinsko prostost si prisvajajo nekateri, ker ne marajo otrok in hočejo slo uživati brez bremena, drugi zopet, češ da ne morejo zdržno živeti, a tudi ne morejo radi sebe ali matere ali radi gmotnih težav dopustiti zaroda.

55. Toda iz nobenega, še tako tehtnega razloga, se ne more zgoditi, da bi nekaj, kar je v bistvu proti naravi, postalo naravi primerno in dobro. Ker pa je zakonsko dejanje po svoji naravi namenjeno za rodno otrok, zato tisti, ki mu z namenom jemljejo to naravno in svojsko moč, ravnaajo proti naravi in delajo nekaj, kar je sramotno in v bistvu nenravno.

56. Zato se ni čuditi, da, kakor priča tudi sveto pismo, neskončno sveti Bog silno sovraži to zločesto ravnanje in da ga je včasih s smrtjo kaznoval, kakor omenja sv. Avgustin: »Nedopustno in sramotno se tudi z zakonito ženo združi, kdor se izogiba spočetja. To je storil Onan, sin Jude, in ubil ga je zaradi tega Bog.«⁴⁷

57. Ker so torej nekateri, očitno zapustivši krščanski nauk, ki se od početka do danes ni spremenil, še nedavno menili, da morajo oznanjati javno in svečano drugačen nauk, zato katoliška Cerkev, ki ji je sam Bog izročil učenje in obrambo nraavnosti in poštenja, sredi tega propadanja nraavnosti, da obvaruje čistost zakonske zveze tega grdega madeža, v znamenje svojega božjega poslanstva po Nas mogočno dviga svoj glas in iznova proglašaja: Vsaka raba zakona, pri kateri se zakonskemu dejanju z namenom vzame naravna sposobnost za roditev novega življenja, je proti božji in naravni postavi, in se tisti, ki kaj takega store, omadežujejo s smrtnim grehom.

58. Zato opominjamo spovednike in druge dušne pastirje po Naši najvišji oblasti in radi zveličanja vseh duš, naj ne puščajo sebi izročeni vernikov glede te nadvse važne božje

⁴⁷ Sv. Avg., De coniug. adult., l. II, n. 12; prim. Gen 38, 8—10; S. Poenitent., 3. apr., 3. jun. 1916.

postave v zmoti, še mnogo bolj pa, naj se sami ne dajo zavesti od takih napačnih mnenj in naj jim na noben način ne popuščajo. Ako pa bi kak spovednik ali dušni pastir, kar Bog obvaruj, sebi izročene vernike ali sam v te zmote zavedel ali jih vsaj s pritrjevanjem ali namernim molčanjem v njih potrdil, naj ve, da bo moral dajati najvišjemu sodniku strog račun o izdajski nezvestobi v službi. Naj pomni, da veljajo njemu Kristusove besede: »Slepi so vodniki slepih; če pa slepec slepca vodi, oba v jamo padeta.«⁴⁸

59. Vzroki pa, s katerimi se zaogovarja grešna raba zakona, so, da molčimo o tistih, ki so nesramni, nekateri izmišljeni, drugi pretirani. Dobra mati Cerkev prav dobro pozna in globoko občuti vse, kar se govori o zdravju matere, ki je v smrtni nevarnosti. In kdo bi mogel brez sočuvstvovanja na to misliti? Koga ne bi prevzelo največje občudovanje, ko vidi, da se mati v heroičnem junaštvu izpostavi skoraj gotovi smrti, da bi otroku, ki ga je spočela, ohranila življenje? Kar je ona pretrpela, da bi popolnoma dovršila dolžnost materinstva, to bo edino neskončno bogati in usmiljeni Bog mogel povrniti, in sicer gotovo ne le s polno, ampak zvrhano mero⁴⁹.

60. Prav dobro tudi ve sveta Cerkev, da neredko eden izmed zakoncev samo trpi greh in ga ne dela, ko iz prav važnega razloga proti svoji volji dopusti prevrniti pravi red, in da je zato brez greha, če le tudi tedaj ne pozabi na zapoved ljubezni in ne opusti drugega opominjati in odvrčati od greha. Tudi tisti zakonci ne ravnaajo proti naravi, ki se na popolnoma naravni način poslužujejo svoje pravice, dasi radi naravnih vzrokov, bodisi časovnih okoliščin bodisi telesnih nedostatkov, ne more vzkliti novo življenje. V zakonu in v rabi zakonskih pravic so še drugotni nameni, n. pr. medsebojna pomoč, negovanje medsebojne ljubezni, uteha poželjivosti, katere nameravati zakonskim ni prepovedano, da je le nedotaknjeno notranje bistvo tega dejanja in dolžno usmerjanje na prvotni namen.

61. Srce nam stiskajo tudi tožbe tistih zakonskih, ki jih tare huda edinščina in ki imajo veliko težavo s prehrano otrok.

62. Toda varovati se je prav skrbno, da žalostne premoženjske razmere ne bodo prilika za še bolj žalostno zmoto. Nobene tolike težave namreč ne morejo nastati, da bi mogle

⁴⁸ Mat 15, 14; prim. Decr. S. Off., 22. nov. 1922.

⁴⁹ Luk 6, 38.

odpraviti božje postave, ki prepovedujejo po bistvu in naravi slaba dejanja. V vseh razmerah pa morejo zakonci s pomočjo božje milosti svojo nalogo zvesto spolnjevati in zakonsko čistost tega sramotnega madeža obvarovati. Zakaj trdno stoji krščanska verska resnica, izražena v nauku tridentskega zbora: »Nihče ne sme govoriti predrznih in od očetov pod kaznijo izobčenja zabranjenih besed: 'Spolnjevanje božjih zapovedi opravičenemu človeku ni mogoče.' Bog namreč nič nemogočega ne zapoveduje, ampak z zapovedjo opominja, da storiš, kar moreš, in prosiš, česar ne moreš, in te podpira, da moreš.«⁵⁰ Isti nauk je Cerkev ponovno in svečano zaukazala in ga potrdila, ko je obsodila janzenistovsko krivoverstvo, ki se je drznilo proti božji dobrotljivosti bogokletno govoriti: »Nekatere božje postave so tudi pravičnim, dasi hočejo in se trudijo po sedanjih močeh, ki jih imajo, nemogoče; ne dobe tudi ne milosti, da bi jim postale mogoče.«⁵¹

b) Zločin proti življenju nerojenega otroka.

63. Toda še drug hud zločin je treba omeniti, častiti bratje, ki ogroža življenje plodu v materinem telesu. To naj bi bilo po mnenju nekaterih dovoljeno in prepuščeno volji očeta ali matere; drugi pa pravijo, da je to sicer nedovoljeno, a dovoljeno, ako nastopijo prav tehtni razlogi, ki jih imenujejo zdravniško, socialno in evgenično »indikacijo«. Ti vsi zahtevajo, kar zadeva državne kazenske postave, ki prepovedujejo umor še ne rojenega otroka, da bi te indikacije, ki jih eni ali drugi zagovarjajo, upoštevale tudi državne postave in jih oprostile vsake kazni. Da, so celo taki, ki zahtevajo, naj bi javne oblasti še same pomagale pri teh smrtonosnih operacijah. In to se, na žalost, kakor je vsem znano, ponekod zelo pogosto godi.

64. Glede medicinske in terapevtične indikacije, da rabimo njih lastne izraze, smo že rekli, častiti bratje, kako hudo se Nam smili mati, kateri po naravnem zvanju groze velike nevarnosti za zdravje, da, celo za življenje. Toda kateri vzrok bi mogel biti kdaj takšen, da bi mogel kakorkoli opravičiti naravnostni umor nedolžnega? Za umor nedolžnega namreč gre v tem primeru. Bodisi da se to zgodi na materi ali na detetu,

⁵⁰ Conc. Trident., sess. VI, c. 11.

⁵¹ Const. apost. »Cum occasione«, 31. maja 1653, prop. 1.

proti božji zapovedi je in proti glasu narave: »Ne ubijaj!«⁵² Enako sveta stvar je življenje obojih, in uničiti ga nima pravice tudi ne nobena javna oblast. Zelo neprimerno glede nedolžnih to oblast izvajajo iz oblasti nad življenjem in smrtjo, ki velja kajpada edino glede na zločince. Tudi ne gre tu za pravico silobrana proti krivičnemu napadalcu (kdo bi nedolžno dete imenoval krivičnega napadalca?); tudi ne za takozvano pravico v skrajni sili, ki bi mogla privedi do naravnostnega umora nedolžnega. Za življenje obeh, matere in deteta, se vestni in izkušeni zdravniki hvalevredno trudijo, a docela nevredni bi bili odličnega in hvalnega imena zdravnikov tisti, ki bi pod videzom zdravljenja ali iz napačnega sočutja materi ali detetu naklepali smrt.

65. To se popolnoma sklada z ostrimi besedami, s katerimi škof iz Hipona graja izkvarjene zakonce, ki se ogibljejo zaroda, a se, če se jim to ne posreči, tudi ne boje umoriti ga: »Včasih pa, pravi, gre ta strastna krutost ali kruta strast tako daleč, da skuša s strupi povzročiti nerodovitnost, in če se to ne posreči, spočeti sad na kak način v telesu uničiti in odpraviti, hoteč svoj zarod uničiti, še preden začne živeti, ali ga, če v materinem telesu že živi, umoriti, preden se rodi. Ako sta oba taka, nista zakonca, in če sta bila od početka taka, sta se sešla ne po ženitvi, ampak po nečistosti; ako pa nista oba taka, se drznem reči, da je ali ona nekako hotnica možu ali on hotnik ženi.«⁵³

66. Kar pa navajajo kot socialno in evgenično indikacijo, na to se na dovoljen in pošten način in v pravih mejah vsekako treba ozirati; toda neprimerno, na katerih slone te indikacije, z umorom nedolžnega odpravljati, je proti pameti in proti božji postavi, ki jo je proglasil tudi apostol: Ne sme se delati hudo, da pride dobro.⁵⁴

67. Tisti pa, ki vladajo narodom in dajejo postave, ne smejo pozabiti, da je dolžnost oblasti, s primernimi postavami in kaznimi ščititi življenje nedolžnih, in sicer tembolj, čim manj se morejo tisti, katerih življenje je v nevarnosti in se napada, sami braniti, kar velja gotovo predvsem o otrocih v materinem telesu. Ako javne oblasti teh malih ne bodo ščitile, ampak jih celo s

⁵² Eks 20, 13; prim. Decr. S. Off., 4. maja 1898, 24. jul. 1895, 31. maja 1884.

⁵³ Sv. Avg., De nupt. et concupisc., l. I, c. 15, n. 17.

⁵⁴ Prim. Rimlj 3, 8.

svojimi postavami in odredbami prepuščale in torej izročale zdravnikom in drugim, da jih more, naj ne pozabijo, da je Bog sodnik in maščevalec nedolžne krvi, ki vpije z zemlje v nebesa⁵⁵.

c) Uničevanje rodilnosti iz evgeničnih razlogov.

68. Zavreči moramo slednjič tisto pogubno prakso, ki zadeva v prvi vrsti naravno pravico človeka do zakona, pa se dejansko v nekem oziru nanaša tudi na dobrino potomstva. So namreč ljudje, ki v pretirani skrbi za evgenične smotre ne dajejo samo nasvetov, kako bolje zagotoviti močen in zdrav rod, kar seveda zdravi pameti ne nasprotuje, ampak ki odkazujejo temu evgeničnemu namenu prvo mesto, celo pred nameni višjega reda. Ti namreč hočejo, da bi javna oblast izključila od zakona vse, od katerih je po zakonih in mnenjih njih znanosti radi dedovanja pričakovati le nezdrav in malovreden zarod, četudi so samoposebi sposobni za zakon. Da, še več, zahtevajo celo, da takim v imenu javne oblasti tudi proti njih volji zdravniki z operacijo vzamejo rodno moč, in sicer ne za kazen za kake npravne zločine, ali da bi jim onemogočili zopetne take zločine, ampak ker proti vsakemu pravu prisvajajo svetnim oblastem pravico, ki je nikdar niso imele in je pravoma imeti ne morejo.

69. Vsi, ki tako delajo, zmotno pozabljajo, da je rodbina višja od države in da se ljudje v prvi vrsti ne rojevajo za svet in časnost, ampak za nebesa in večnost. Gotovo ni dovoljeno ljudem, ki so v vsem drugem za zakon sposobni, ki pa bodo kljub vsej skrbnosti domnevno rodili le manjvreden zarod, samo radi tega naprtiti veliko krivdo, če sklenejo zakon, dasi se jim mora pogosto zakon odsvetovati.

70. Javne oblasti nimajo nobene direktne oblasti nad udi svojih podložnikov. Kjer ni krivde in zato tudi ne vzroka za telesno kazen, ne smejo javne oblasti nikdar naravnost dotakniti se telesne integritete in jo poškodovati niti iz evgeničnih niti iz drugih vzrokov. To uči tudi sv. Tomaž Akvinski, ko na vprašanje, ali imajo sodniki pravico, da preprečijo bodoče zločine, človeku prizadeti kako zlo, to sicer za nekatere vrste zla dopušča, toda glede na pohabljenje telesa po vsej pravici zanikuje: »Nikakor se nihče, ki ni kriv, ne sme po človeški

⁵⁵ Prim. Gen 4, 10.

razsodbi kaznovati s telesno kaznijo, n. pr. usmrtiti ali pohabiti ali pretepti.«⁵⁶

71. Sicer pa krščanski nauk pravi, in to stoji tudi po pameti, da niti človek sam nima nad udi svojega telesa druge oblasti, kakor le to, da jih rabi za njih naravne namene; ne sme jih pa uničiti ali pohabiti ali jim na kakšen drug način vzeti sposobnost za naravno udejstvovanje, razen če ni mogoče drugače poskrbeti za zdravje celega telesa.

3. Zmote zoper dobroto zvestobe.

72. Preidimo sedaj k drugi vrsti zmot, ki se nanašajo na zakonsko zvestobo. Vsak greh zoper zarod je v nekem zmislu tudi greh zoper zakonsko zvestobo, ker je ena dobrina zakona zvezana z drugo. Toda poleg tega je proti zakonski zvestobi toliko zmot in zablod, kolikor kreposti rodbinskega življenja obsega ta zvestoba: namreč čisto zvestost obeh zakoncev, častno pokorščino žene možu, trdno in pravo medsebojno ljubezen.

a) Libertinizem.

73. Zvestobo rušijo najprej tisti, ki menijo, da smejo po sedanjih nazorih in običajih zakoncem dopuščati neka prijateljstva z drugimi, ki so napačna in niso nedolžna, in zatrjujejo, da je treba v tem pogledu dati zakoncem več prostosti v mišljenju in ravnanju, in sicer tembolj, ker imajo (kakor pravijo) nekateri že po naravi tako močno razvito spolnost, da jim ne zadoščajo ozke meje zakona med enim možem in eno ženo. Zato imajo strogo nravno naziranje poštenih zakoncev, ki obsoja in odklanja vsako iz strasti izvirajoče nagnjenje ali vedenje do drugih, za zastarelo omejenost in ozkosrčnost ali za nizkotno in ničvredno ljubosumnost. Zato tudi hočejo, da se vse kazenske določbe glede zakonske zvestobe, kolikor so se v državni postavitvi še ohranile, proglase za neveljavne.

74. Plemeniti in čisti zakonci že po naravnem čutu vse te izmišljenine zametujejo in zaničujejo kot prazne in sramotne. In ta glas narave potrjuje tudi božja zapoved: »Ne prešuštuj!«⁵⁷ in Kristusov izrek: »Vsak, ki gleda žensko, da jo poželi, je že prešuštoval z njo v svojem srcu.«⁵⁸ Nobene človeške navade

⁵⁶ Summa theolog., 2 II, q. 108, a. 4 ad 2.

⁵⁷ Eks 20, 14.

⁵⁸ Mat 5, 28.

ali slabi zgledi, noben dozdevni napredek človečanstva ne bo mogel nikdar veljavnosti te božje zapovedi oslabiti. Zakaj kakor je eden in isti »Jezus Kristus včeraj in danes, isti tudi na veke«⁵⁹, tako ostane eden in isti Kristusov nauk, od katerega ne bo prešla ne ena črka ali pičica, dokler se vse ne zgodi⁶⁰.

b) Pretirana osamosvoja ali emancipacija
žene.

75. Vsi ti učitelji zmot, ki zakonsko zvestobo in čistost z besedo ali pismom zatemnjujejo, tudi radi rahljajo zvesto in častno pokorščino žene do moža. Mnogi izmed njih govoričijo še drznejše, da je to nedostojna sužnost enega zakonca drugemu; vse pravice zakoncev da so enake. Ker suženjstvo enega dela te pravice prikrajšuje, zato ošabno proglašajo, da se je izvršila ali se mora izvršiti neka ženska emancipacija. Uče pa trojno osamosvojo ali emancipacijo, namreč glede vodstva v družini, glede uprave imetja in glede preprečevanja ali uničevanja zaroda, in jo imenujejo socialno, gospodarsko in fiziološko emancipacijo: fiziološko, češ da je ali da bodi žena po svoji volji prosta bremen soproge, bodisi zakonskih bodisi materinskih (da to ni emancipacija, ampak grd zločin, smo že povedali); gospodarsko, ko hočejo, da sme žena tudi brez vednosti moža in proti njegovi volji imeti svoje gospodarske posle ter jih samostojno voditi in upravljati, ne meneč se za otroke in moža in družino; socialno slednjič, ki hočejo z njo oprostiti ženo skrbi za hišo, otroke in družino, da bi se mogla, prosta teh skrbi, vdajati svojim prirojenim nagnjenjem in se posvetiti tudi javnim opravilom in službam.

76. Toda to ni prava emancipacija žene, ni tista pametna in častna svoboda, ki pristoji poklicu krščanske in plemenite žene in soproge; nasprotno, to je pokvara ženske nravi in plemenitega materinstva ter prevrat vse družine, ki jemlje možu ženo, otrokom mater, domu in družini vedno čuječo varihinjo. Da, celo v pogubo žene same se prevrača ta napačna svoboda in nenaravna enakost z možem. Zakaj če žena zapusti svoj prestol, ki jo je v družini nanj dvignil evangelij, bo kmalu prišla v staro sužnost (če ne po vnanjem videzu, pa v resnici) in bo postala, kar je bila pri paganih, golo orodje moža.

⁵⁹ Hebr 13, 8.

⁶⁰ Prim. Mat 5, 18.

77. Tista enakost, ki se tako pretirano zahteva, se mora priznati glede pravic, ki so svojske osebnosti in dostojanstvu človeka, in pa glede tistih, ki izvirajo iz zakonske pogodbe in so v zvezi z zakonom. V tem pogledu ima vsak izmed zakoncev enako pravico in ga vežejo enake dolžnosti. V drugih rečeh pa mora biti neka neenakost in neko pravo razmerje, ki ju zahteva blagor rodbine ter potrebna enota in trdnost družinske zajednice in reda v hiši.

78. Če se pa mora kje socialni in gospodarski položaj omožene žene radi predružačenih kulturnih in družabnih razmer in navad kako spremeniti, je naloga državne oblasti, da državljske pravice žene sedanjim razmeram primerno prilagodi, oziraje se pri tem na posebnosti ženske narave, zahteve nravnosti in splošne blaginje družine; seveda mora ostati nedotaknjen bistveni ustroj družine, ki je ustanovljen po višji nego človeški, to je po božji oblasti in modrosti in se ne more spremeniti ne po svetnih postavah in ne po samovolji zasebnikov.

c) Namesto trajne ljubezni minljiva
simpatija.

79. Današnji sovražniki zakona pa gredo še dalje. Namesto globoke in trdne ljubezni, ki je temelj zakonski sreči in sladki srčni blaženosti, postavljajo neko slepo skladnost značaja in soglasnost čudi, ki jo imenujejo simpatijo. Ko ta mine, pravijo, se zrahlja in popolnoma razdere vez, ki edina druží duše. Kaj je to drugega, kakor graditi hišo na pesek? O taki hiši pa pravi Kristus, da se bo takoj pri prvem navalu nasprotij omajala in porušila: »In privršali so vetrovi ter butnili v ono hišo; in padla je in njena podrtija je bila velika.«⁶¹ Hiše pa, postavljene na skalo, namreč na medsebojno ljubezen zakoncev, in utrjene po premišljeni in trdni zvezi duš, ne bo pretresla nobena nesreča, še manj podrla.

4. Zmote zoper dobrino zakramenta.

80. Dotle smo branili, častiti bratje, prvi dve dobrini krščanskega zakona, ki delajo zoper nje nakane današnji prevratniki družabnega reda. Toda kolikor ti dobrini presega tretja, to je zakramentalnost, toliko manj čudno je, da vprav to odličnost krščanskega zakona še huje napadajo. Najprvo uče, da je zakon

⁶¹ Mat 7, 27.

povsem svetna in zgolj civilna zadeva in da se nikakor ne sme prepustiti verski družbi, namreč Kristusovi Cerkvi, ampak edino civilni družbi; nadalje pravijo, da se mora zakon oprostiti vsake nerazdružne vezi, da se mora ločitev zakona ali razporoka ne le dopuščati, ampak s postavo potrditi. Iz tega bo sledilo, da ne bo imel zakon nič svetega in se bo prišteval svetnim in civilnim zadevam.

a) Civilni zakon.

81. Prvo jim je torej, da se mora že sam civilni čin smatrati za resnično zakonsko pogodbo (civilni zakon ga imenujejo); verski čin pa naj bo nekaka pritiklina, ki naj se morda dopušča praznovernemu ljudstvu. Potem naj se smejo katoličani brez spotike poročati z nekatoličani, ne glede na vero in ne da bi prosili cerkveno oblast dovoljenja. Druga posledica pa je, da opravičujejo popolno ločitev in razporoko in hvalijo ter pospešujejo civilne postave, ki so razporoki naklonjene.

82. Kar zadeva verski značaj vsakega zakona in še mnogo bolj krščanskega zakona, ki je obenem zakrament, opozarjamo na okrožnico, ki smo jo večkrat navedli in si jo izrecno osvojili, ki je v njej Leon XIII. o tej stvari obširno razpravljal in vse s tehtnimi dokazi podprl, in bomo tu le nekaj malega povzeli.

83. Pamet sama, zlasti če raziskujemo stare zgodovinske spomenike, če vprašamo vedno prepričanje človeštva, če motrimo nravi in ustanove narodov, zadosti spričuje, da je že v naravnem zakonu nekaj svetega in verskega, kar ni od zunaj, ampak vrojeno, ne od ljudi sprejeto, ampak po naravi vsajeno, ker »je zakon od Boga ustanovljen in je bil že od početka nekaka predpoda večlovečenja božje Besede«⁹². Posvečeni značaj zakona, ki je tesno združen z religijo in svetom svetih reči, izvira iz božje ustanove, ki smo jo že prej omenili, iz namena, da rodi in vzgoji otroke Božu ter posveti tudi zakonce Božu s krščansko ljubeznijo in medsebojno pomočjo, končno iz naravne zakonske dolžnosti, določene od neskončno modrega Boga Stvarnika, da naj namreč zakon nekako prenaša življenje in so pri tem roditelji takorekoč služabniki in pomočniki božje vsemogočnosti. Temu se pridružuje še nov, odličen razlog, namreč iz tega, da je zakon zakrament. S tem je postal krščan-

⁹² Okrožnica »Arcanum«, 10. febr. 1880.

ski zakon nekaj tako odličnega, tako vzvišenega, da je apostolu »velika skrivnost«, »častit . . . v vsem«⁶³.

84. Ta verski značaj zakona in to, da je vzvišena podoba milosti in zedinjenja Kristusa s Cerkvijo, zahteva od zaročencev sveto spoštovanje do krščanskega zakona in sveto prizadevanje, da se bo zakon, ki ga nameravata skleniti, čim bolj približeval vzoru.

b) Mešani zakoni.

85. Mnogo greše glede tega in sicer pogostokrat ne brez nevarnosti za večno zveličanje tisti, ki lahkomišlno sklepajo mešane zakone, od katerih Cerkev v svoji materinski ljubezni in previdnosti iz najtehtnejših razlogov vernike odvrča, kakor je razvidno iz mnogih določb, ki jih povzema cerkveni zakonik s sledečim kánonom: »Cerkev povsod najstrožje prepoveduje, da bi se zakon sklepal med krščenima osebama, katerih ena je katoliška, druga pa pripada krivoverski ali razkolniški ločini; če pa bi bila nevarnost odpada za katoliškega soproga in otroke, je zakon tudi po božjem pravu prepovedan.«⁶⁴ Če se Cerkev iz časovnih, zunanjih in osebnih razlogov včasih ne brani dati spregleda od teh strogih predpisov (seveda ne proti božjemu pravu, in če se s primernimi zagotovili kolikor mogoče odstrani nevarnost odpada), se vendar težko zgodi, da bi katoliški del ne imel prav nič škode iz takega zakona.

86. Ne redko prehaja iz mešanega zakona na otroke žalosten odpad od vere ali vsaj hitro padanje v versko malomarnost, indiferentizem, kakor pravijo, ki je kaj blizu brezbožnosti in odtujenosti od Boga. Razen tega je v mešanem zakonu mnogo težja tista živa skladnost duš, ki naj bi posnemala skrivnost, kakor smo dejali, namreč tajinstveno zvezo Cerkve s Kristusom.

87. Kaj lahko preneha tesnejša zveza duš, ki je svojstvo in znak Kristusove Cerkve, a bi tudi morala biti znak, dika in kras krščanskega zakona. Navadno se raztrga ali vsaj zrahlja srčna zveza, ako se v zadnjih in najvišjih rečeh, ki so človeku svete, to je v verskem nauku in religioznem čuvstvanju nazori in nagnjenja ne skladajo. Odtod nevarnost, da opeša ljubezen med zakoncema, da se omaje tudi mir in sreča družinskega življenja, ki izhaja predvsem iz soglasja src. Saj je že pred

⁶³ Efež 5, 32; Hebr 13, 4.

⁶⁴ Cod. iur. can., c. 1060.

mnogimi stoletji izreklo rimsko pravo: »Zakon je zveza moža in žene in skupnost vsega življenja, božjega in človeškega prava sodeljevanja.«⁶⁵

c) R a z p o r o k a.

88. Obnovo in spopolnjenje zakona, ki ju je Kristus Odrešenik izvršil, pa, kakor smo že omenili, častiti bratje, najbolj ovira od dne do dne večja lahkota razporoke. Razširjevalci novega paganstva, ki se niso iz žalostnih izkušenj ničesar naučili, se od dne do dne bolj zaletavajo v sveto nerazdružnost zakona in v postave, ki jo ščitijo, ter se trudijo, da se razporoka zakonito dovoli in da se, kakor pravijo, zastarele postave nadomestijo z drugo, bolj človeško.

89. Navajajo pa raznotere vzroke za razporoko; nekatere, ki izhajajo iz človeške krivde in zablode, druge, ki so v stvari sami (prve imenujejo subjektivne, druge objektivne); med vzroki za razporoko navajajo sploh vse, kar dela skupno življenje trdo in neprijetno. Te vzroke in potrebo takih postav pa skušajo dokazati z različnih vidikov. Prvi vidik je sreča obeh zakoncev, češ, če je eden nedolžen, imej pravico zapustiti krivega, a če je kriv, ga je treba izločiti iz neljube in prisiljene zveze. Drugi vidik je blaginja otrok, češ, ti ne bodo imeli prave vzgoje ali se bodo pokvarili, ker jih prepri staršev in druga slaba dejanja pohujšajo in odvrnejo od pota kreposti. Nazadnje je še vidik splošne blaginje, češ, le-ta zahteva najprej, da se združijo vsi zakoni, ki niso več zmožni dosežati namene, ki jih narava hoče; potem naj se zakonskima postavno dovoli razporoka, da se zabranijo zločini, ki se morejo pričakovati od sožitja takih zakoncev, in da se ne bo od dne do dne bolj zasmehoval ugled sodišč in postav, ker zakonci, da dobe ugodno rabsodbo za razporoko, ali res namenoma store zločine, radi katerih mora sodnik po postavi izreči razporoko, ali pa pred sodnikom predrzno lažejo in po krivem prisegajo, da so take zločine res izvršili, četudi sodnik dobro vidi, kako je. Zato besedarijo, se morajo postave spraviti v skladje z vsemi temi potrebami, spremenjenimi časovnimi razmerami, ljudskimi nazori, uredbami in npravmi narodov; to že vsako zase, zlasti pa vse skupaj jasno dokazuje, da je na vsak način treba iz določenih razlogov dovoliti razporoko.

⁶⁵ Modestinus (in Dig., l. XXII, II: De ritu nuptiarum), l. I. Regularum.

90. Drugi, še čudno drznejši, menijo, naj se zakon kot čisto zasebna pogodba prepusti medsebojnemu sporazumu in svobodni volji obeh pogodbenikov samih, kakor to velja za druge zasebne pogodbe, in se more torej zakon razvezati iz kakršnega-koli vzroka.

91. Toda proti vsem tem blaznim težnjam stoji, častiti bratje, nepremakljiva božja postava, od Kristusa v vsem obsegu potrjena, ki je ne morejo nobene človeške postave, nobeni sklepi, nobena volja postavodajalcev oslabiti: »Kar je Bog združil, tega naj človek ne loči.«⁶⁶ Ako človek po krivici loči, je to povsem neveljavno. Zato je po pravici, kakor smo že večkrat videli, Kristus sam zatrdil: »Vsak, kdor se loči od žene in se oženi z drugo, prešuštvuje; in kdor se oženi z ločeno, prešuštvuje.«⁶⁷ Te Kristusove besede se nanašajo na vse zakone, tudi na le naravni veljavni zakon; zakaj vsakemu pravemu zakonu je svojska tista nerazdružnost, po kateri je zakon glede na razvezo odvzet samovolji posameznikov in vsaki svetni oblasti.

92. Treba je tudi spomniti na slovesno sodbo in obsodbo, ki jo je izrekel pod kaznijo izobčenja tridentski zbor: »Kdor bi trdil, da se more radi krivoverstva ali težavnega sožitja ali zlohodne zapustitve zakonskega druga zakonska vez razvezati, bodi izobčen;«⁶⁸ in nadalje: »Kdor bi trdil, da se Cerkev moti, ko je na podlagi evangeljskega in apostolskega nauka učila in uči, da se zakonska vez radi prešuštva enega izmed zakoncev ne more razvezati, in da nobeden izmed njiju, tudi nedolžni, ki ni dal povoda za prešuštvo, dokler zakonski drug živi, ne more skleniti drugega zakona, in da prešuštvuje oni, ki prešuštnico odpusti in se z drugo oženi, in da prešuštvuje ona, ki odpusti prešuštnika in se z drugim omoži, bodi izobčen.«⁶⁹ Ako se torej Cerkev ni motila in se ne moti, ko je to učila in še uči, je predvsem gotovo, da se zakon tudi radi prešuštva ne more razvezati; potem je pa jasno, da drugi, manj tehtni razlogi, ki se navajajo, še manj veljajo in se nanje sploh ni treba ozirati.

93. Sicer je pa vse, kar se ugovarja s tistega trojnega vidika proti trdnosti zakonske vezi, lahko rešiti. Vse tiste ne-

⁶⁶ Mat 19, 5.

⁶⁷ Luk 16, 18.

⁶⁸ Conc. Trident., sess. XXIV, c. 5.

⁶⁹ Conc. Trident., sess. XXIV, c. 7.

prilike se morejo zabraniti in nevarnosti odstraniti, če se v skrajnih okoliščinah dovoli nepopolna ločitev zakonskih, to je tako zvana ločitev od postelje, mize in sobivanja, ki pusti zakonsko vez samo nedotaknjeno in ki jo z jasnimi besedami dovoljujejo kanoni cerkvenega prava⁷⁰. Določiti vzroke, pogoje, način in jamstva take ločitve, da se zagotovi blagor rodbine ter preprečijo vse nepravilike, ki pretijo zakonskemu drugu, otrokom in splošni blaginji, je stvar cerkvene postavodaje in deloma tudi svetnih postav, namreč glede na državljanske zadeve in učinke.

94. Vsi razlogi pa, ki se navajajo za nerazdružno trdnost zakona in ki smo jih prej omenili, nedvomno in z enako močjo tudi izključujejo potrebnost in dovoljenost razporoke, kakor tudi odrekajo kaki oblasti pravico, da bi jo smela dovoljevati.

95. Kolikor je na eni strani izrednih koristi, ki zahtevajo nerazdružnost, toliko je na drugi strani v zvezi z razporoko pogubne kvare, bodisi za posameznike, bodisi za vso človeško družbo.

96. Sploh, da navedemo zopet izrek Našega prednika, kolikršno množino dobrot obsega nerazdružnost zakona, prav tolikšno množino zla nosijo v sebi razporoke. Kjer je zakonska vez trdna, vidimo, da so zakoni popolnoma varni; kjer pa je možnost in nevarnost razporoke, postane zakonska vez spremenljiva ali vsaj združena s sumnjami in skrbmi. Na eni strani se čudovito utrjuje medsebojna dobrohotnost in skupnost vseh dobrin; na drugi strani prav radi možnosti razporoke žalostno peša. Tu krepka obramba neoskrunjene zvestobe zakonskih, ondi pogubno netivo k nezvestobi. Tu rodnja, nega in vzgoja otrok vidno pospešena, ondi vedno izpostavljena največjim okvaram. Tu mnogoter dohod prepriom med družinami in sorodniki zaprt, ondi vse polno prilik za neslogo. Tu se lahko zatre, ondi se obilno in na široko seje seme preprirov. Tu čast in poklic žene v domačem in javnem krogu srečno obnovljena in utrjena, ondi ne vredno ponižana, saj so žene v vedni nevarnosti, da »jih bodo možje zavrgli, ko bodo doslužile njih strastem«⁷¹.

97. In ker za uničenje družine, da končamo s pretehtnimi besedami Leona XIII., »in da se stre moč držav, nobena reč

⁷⁰ Cod. iur. can., cc. 1128 sqq.

⁷¹ Okrožnica »Arcanum«, 10. febr. 1880.

toliko ne pripomore kakor izkvarjenost nravi, je lahko umeti, da so sreči družin in držav razporoke kar najbolj sovražne, saj izvirajo iz izkvarjenih nravi narodov in, kakor izkušnja uči, na stežaj odpirajo vrata še hujši izkvarjenosti v zasebnem in javnem življenju. To zlo se nam bo pokazalo še hujše, če premislimo, da ne bodo nobene brzde tako močne, da bi mogle udržati enkrat dovoljeno možnost razporok v določenih ali v naprej previdenih mejah. Res, velika je moč zgledov, a še večja strasti; te vabe bodo povzročile, da se bo sla za razporokami vsebolj razlezla in jih prevzela več in več, vprav kakor bolezen, ki je nalezljiva, ali povodenj, ki predere nasipe in se na široko razlije⁷².

98. Če se torej ljudje ne bodo spametovali, se bo treba, kakor čitamo v isti okrožnici, »družinam in človeški družbi resno bati, da jih bo zajel vsesplošen prevrat in razsulo«⁷³. Kako je bilo vse to pred petdesetimi leti resnično povedano, dokazuje vedno rastoča izkvarjenost nravi in neverjetno propadanje družine v tistih deželah, kjer ima komunizem vso oblast.

III.

PRIPOMOČKI, DA SE ZAKONU VRNE DOLŽNA ČAST.

99. Doslej smo, častiti bratje, s spoštovanjem občudovali, kar je neskončno modri Stvarnik in Odrešenik našega rodu določil glede človeškega zakona, obenem smo obžalovali, da to ljubezni polno zamisel božje dobrote vsesplošno ovirajo in teptajo človeške strasti, zmote in zablode. Primerno je torej, da obrnemo očetovsko skrb na prikladne pomočke, ki bi te tako pogubne zlorabe odpravili in vrnilo zakonu dolžno čast.

1. Spoznanje božje zamisli in volje o zakonu.

100. Prvo je, da si v spomin priključimo tisto trdno načelo, ki je v zdravi filozofiji in še bolj v teologiji splošno priznано, namreč, da se ne more nič, kar se je odvrnilo od pravega reda, po nobeni drugi poti vrniti v prvotno in naravno stanje, kakor da se vrne k božji zamisli, ki je, kakor uči angelski učitelj, vse pravilnosti vzor⁷⁴. To je naš prednik blaženega spomina

⁷² Okrožnica »Arcanum«, 10. febr. 1880.

⁷³ Okrožnica »Arcanum«, 10. febr. 1880.

⁷⁴ S. Thom. Aquin., Summa theolog., 1 II, q. 91, a. 1. 2.

Leon XIII. po pravici naglašal nasproti naturalistom s temi resnobnimi besedami: »Od Boga dana postava je, da tembolj skušamo, kako koristno in dobro je, kar sta Bog in narava ustanovila, čimbolj ostane to v svoji prvotnosti nepokvarjeno in nespremenjeno; zakaj Stvarnik vsega dobro ve, kaj je za bitje in ohranitev vsake posamezne stvari najbolje, ter je s svojim duhom in s svojo voljo vse tako uredil, da more vsaka doseči svoj pravi namen. Če pa človeška lahkomiselnost ali zloba ta tako modro ustanovljeni red spremeni in prevrne, tedaj tudi to, kar je bilo najmodreje in najkoristneje ustanovljeno, začne ali škodovati ali neha koristiti, bodisi da po tej spremembi izgubi koristno moč ali pa, ker Bog sam hoče na ta način kaznovati človeški napuh in predrznost.«⁷⁵

101. Da se torej vrne pravi red v zakonsko življenje, je potrebno, da vsi premišlujejo božjo zamisel o zakonu in se skušajo po njej ravnati.

102. Temu prizadevanju pa se najbolj upira nebrzdana moč poželjivosti, ki je najmočnejši vzrok, da se greši proti svetim postavam zakona. Ker pa človek ne more držati svojega poželenja v oblasti, če se prej sam ne podvrže Bogu, zato mora biti to prva skrb po redu, ustanovljenem od Boga. Zakaj trdno stoji, da bo tisti, ki se podvrže Bogu, z veseljem doživel, kako se s pomočjo božje milosti poželjivost in strasti podvržejo njemu. Kdor se pa upira Bogu, bo moral z žalostjo doživljati notranji boj, ki mu ga bodo povzročale nasilne strasti. Kako je to modro urejeno, razlaga sv. Avgustin takole: »Tako je prav: kar je nižje, se mora podvreči višjemu; zato se mora tudi tisti, ki hoče sebi podvreči, kar je nižje, najprej sam podvreči višjemu. Priznaj red, išči mir! Ti Bogu, tebi meso! Kaj je bolj pravično, kaj lepše? Ti višjemu, nižje tebi: služi ti njemu, ki te je ustvaril, da bo tebi služilo, kar je ustvarjeno zate. Ne poznamo namreč tegale reda in ga ne priporočamo: Tebi meso, ti pa Bogu! ampak: Ti Bogu, tebi pa meso! Če pa preziraš: Ti Bogu! ne boš nikdar dosegel: Tebi meso. Če se ne pokoriš Gospodu, te muči služabnik.«⁷⁶

103. Ta red božje modrosti spričuje po navdihnjenju svetega Duha sam apostol narodov. Ko se spominja starih modrihanov, ki niso hoteli moliti in častiti spoznanega in dokazanega

⁷⁵ Okrožnica »Arcanum«, 10. febr. 1880.

⁷⁶ Sv. Avg., Enarr. in Ps. 143.

Stvarnika vesoljstva, pravi: »Zaradi tega jih je Bog po željah njih src prepustil nečistosti, da so sami skrunili svoja telesa,« in zopet: »Zaradi tega jih je Bog prepustil nesramnim strastem.«⁷⁷ »Bog (namreč) se prevzetnim ustavlja, ponižnim pa daje milost,«⁷⁸ brez katere, kakor opominja isti apostol narodov, človek ne more krotiti uporne poželjivosti⁷⁹.

104. Ker se torej neukročeni napadi poželjivosti na noben način ne bodo mogli, kakor je treba, odbiti, ako se prej srce v pobožnosti in spoštovanju ponižno ne ukloni svojemu Stvarniku, je pred vsem potrebno, da tiste, ki se zvežejo s sveto zakonsko vezjo, vse prevzame srčna in pristna bogovdanost, ki se bo izrazila v vsem življenju in njih duha in srce napolnila s svetim strahom pred božjim veličastvom.

105. Popolnoma prav in v krščanskem duhu ravnajo torej tisti dušni pastirji, ki zakonske, da ne bi se v zakonu izneverili božji postavi, najprej navajajo na pobožno in versko življenje, da se namreč popolnoma posvete Boгу, vedno prosijo božje pomoči, pogosto prejemajo svete zakramente in da vsekdar in v vsem goje in ohranijo iskreno bogovdanost.

106. Močno pa se motijo tisti, ki menijo, da bodo brez nadnaravne pomoči, zgolj s sredstvi in iznajdbami naravne vede (biologije, nauka o dedovanju i. dr.) mogli pripraviti ljudi, da bodo brzdali meseno poželenje. S tem nočemo reči, da bi se naravni pripomočki, če so pošteni, morali nizko ceniti; početnik narave in milosti je namreč isti, Bog, ki je dobrine obojnega reda dal ljudem v rabo in korist. Zato smejo in morajo verniki rabiti tudi naravne pripomočke; toda motijo se tisti, ki mislijo, da bodo ti pripomočki zadostni za utrditev zakonske neomadeževanosti ali da so močnejši kakor pomoč nadnaravne božje milosti.

2. Poslušnost Cerkvi in njenemu učenju o zakonu.

107. Toda taka soglasnost zakona in zakonskega življenja z božjimi postavami, brez katere se zakon ne more uspešno prenoviti, zahteva, da morejo vsi spoznati, in sicer zlahka, trdno in brez zmote, katere so te postave. A vsakdo vidi, kolikim prevaram bi bil dohod odprt in koliko zmot bi se

⁷⁷ Rimlj 1, 24. 26.

⁷⁸ Jak 4, 6.

⁷⁹ Rimlj pogl. 7 in 8.

primešalo resnici, če bi bilo posamezniku prepuščeno, da samo s svojim umom išče resnice, ali če bi bilo vse prepuščeno zasebnemu umevanju razodete resnice. To velja za mnoge druge resnice npravnega reda, to velja še prav posebej za zakonske zadeve, kjer strast tako lahko preobvlada slabotno človeško naravo, jo prevara in pokvari, tembolj, ker spolnjevanje božjih postav terja od zakonskih mnogokrat težkega in dolgotrajnega premagovanja. Skušnja pa uči, da se človeška slabost vprav teh težav tako rada poslužuje za pretvezo, da ji ni treba spolnjevati božjih postav.

108. Da bo torej človeške duše razsvetljevalo in človeško voljo vodilo pravo in čisto spoznanje božje postave, ne pa kake izmišljenine in potvare, je potrebno, da se vdanosti do Boga in želji služiti mu pridruži verna in ponižna pokorščina do Cerkve. Cerkev je namreč ustanovil sam Kristus Gospod kot učiteljico resnice, in sicer tudi glede tega, kako voditi in urejati nravi, dasi tu marsikaj človeški pameti ni nedostopno. Kakor je namreč že glede naravnih religioznih in npravnih resnic človeški pameti dodal še razodetje, da more, kar je prav in resnično, »tudi v sedanjem stanju človeškega rodu vsakdo lahko, izvestno in brez vsake zmote spoznati«⁸⁰, je v isti namen postavil tudi Cerkev za varihinjo in učiteljico vseh religioznih in npravnih resnic. Zato naj verniki poslušajo Cerkev ter naj ji podvržejo um in srce, da se bodo obvarovali umskih zmot in npravne izprijenosti. In da se ne bodo sami odtegnili pomoči, ki jo Bog tako dobrotno in bogato deli, morajo to pokorščino izkazovati ne le slovesnim odločbam Cerkve, temveč na primerni način tudi drugim odredbam in odlokom, s katerimi Cerkev obsodi kaka mnenja kot nevarna ali napačna⁸¹.

3. Pouk o pravem bistvu zakona.

109. Zato morajo verni kristjani paziti, da se tudi v vprašanjih o zakonu, ki se dandanes širijo, ne bodo preveč zanašali na svojo sodbo ali se vdajali napačni svobodi človeškega uma, ki ji pravijo avtonomija. Nikakor namreč ne gre, da bi kristjan, ki je vreden tega imena, tako ošabno zaupal svojemu lastnemu razumu, da bi pritrdil samo temu, kar je sam iz notranjščine stvari spoznal, ter bi mislil, da Cerkev, poslana od Boga, da

⁸⁰ Conc. Vatic., sess. III, c. 2.

⁸¹ Prim. Conc. Vatic., sess. III, c. 4; Cod. iur. can., c. 1324.

uči in vodi vse narode, ne pozna sedanjih razmer in potreb, ali da bi ji hotel pritrditi in se ji pokoriti le glede tega, kar ukazuje, kakor smo dejali, s slovesnimi odločbami, kakor da bi bilo dovoljeno sumnjati, da bi drugi njeni odloki bili ali zmotni ali v resnici in pravici ne zadosti utemeljeni. Svojsko je namreč vsakemu pravemu kristjanu, naj bo učen ali neuk, da se v vseh rečeh, ki zadevajo vero in nrvnost, da naravnavati in voditi od svete božje Cerkve po najvišjem pastirju, rimskem papežu, ki ga zopet vodi Jezus Kristus, naš Gospod.

110. Ker se mora torej vse navrniti na božjo postavo in zamisel, ako hočemo, da se bo prenovitev zakona na splošno in za vselej izvršila, zato je zelo važno, da se verniki o zakonu dobro pouče: ustno in pismeno, ne enkrat in površno, temveč pogosto in temeljito, z jasnimi in tehtnimi dokazi, da bodo te resnice prešinile duše in prevzele srca. Naj vedo verniki in naj neprestano premišlujejo, koliko modrost, svetost in dobroto je izkazal Bog človeškemu rodu, ko je ustanovil zakon, ga podprl s svetimi postavami, in pred vsem, ko ga je čudovito povišal v čast zakramenta, ki je po njem krščanskim zakonskim odprt tako bogat vir milosti, da morejo vršiti plemenite namene zakona čisto in zvesto v srečo in blaginjo svojo in otrok, države in vse človeške družbe.

111. Zares, če se sodobni rušilci zakona na vso moč trudijo, da bi z govori, spisi, knjigami in knjižicami in na neštete druge načine zmešali duhove, pokvarili srca, osmešili zakonsko čistost, preslavili najsramotojše pregrehe, se morate mnogo bolj vi, častiti bratje, ki vas je »sveti Duh postavil za škofo, da vodite Cerkev božjo, ki jo je pridobil z lastno krvjo«⁸², na vso moč prizadevati, da boste sami in po svojih duhovnikih, da, še več, po sposobnih izbranih laikih od nas tako zaželjene in priporočene katoliške akcije, poklicanih na pomoč hierarhičnemu apostolatu, na vse primerne načine nasproti zmotam postavili resnico, nasproti sramotnemu grehu sijaj čistosti, nasproti suženjstvu strasti svobodo božjih otrok⁸³, nasproti pregrešni lahkoti razporok trajnost prave zakonske ljubezni in do smrti trdno svetost dane besede.

112. Tako bodo verniki iz vsega srca Bogu hvaležni, da jih veže njegova postava in jih nekako sladko sili, da beže

⁸² Apd 20, 28.

⁸³ Prim. Jan 8, 32 nsl; Gal 5, 13.

pred vsakršnim oboževanjem mesa in ponižujočim hlapčevanjem poželjivosti. Tako se bodo tudi z zgražanjem na vso moč odvracali od tistih brezbožnih izmišljenin, ki se v sramoto človeškega dostojanstva z besedo in pismom pod imenom »popolnega zakona« sedaj širijo, ki pa je njih popolni zakon slednjič isto kar »oskrunjeni zakon«, kakor se je že po vsej pravici reklo.

113. Ta zdravi nauk in ta verska vzgoja glede krščanskega zakona bo daleč proč od tistega pretiranega fiziološkega pouka, s katerim hočejo v naših časih nekateri, ki se ponašajo, da bodo izboljšali zakonsko življenje, zakonskim pomagati, ko toliko govore o teh fizioloških rečeh, a s tem bolj uče, kako premeteno grešiti, kakor pa krepostno in čisto živeti.

114. Zato, častiti bratje, si z vsem srcem osvajamo besede, katere je Naš prednik blaženega spomina Leon XIII. v svoji okrožnici o krščanskem zakonu izpregovoril škofom vsega sveta: »Kolikor premorete s svojimi močmi, kolikor premorete s svojo veljavo, se trudite, da bodo vaši skrbi izročeni verniki obdržali neokrnjeni in nepokvarjeni nauk, ki ga je učil Kristus Gospod in so ga učili apostoli, razlagavci božje volje, in ki ga je katoliška Cerkev sama zvesto ohranila in ukazala spolnjevati vernikom vseh časov.«⁸⁴

4. Resno hotenje in prizadevanje zakoncev.

115. Toda najboljši pouk Cerkve sam ne zadošča, da se zakon zopet spravi v soglasje z božjo postavo; naj tudi zakonski dobro znajo nauk o krščanskem zakonu, se mora temu znanju pridružiti njihova nad vse trdna volja, da se bodo po svetih božjih in naravnih postavah o zakonu tudi ravnali. Naj drugi trdijo in razširjajo karkoli, bodisi ustno ali pismeno, zakonskim bodi trden in stalen sveti sklep: v vseh zakonskih zadevah brez omahovanja se pokoriti božjim postavam, podpirati se zmeraj z medsebojno ljubeznijo, zvesto ohraniti zakonsko čistost, nikdar ne oskruniti zakonske vezi, z zakonom pridobljene pravice se posluževati le na krščanski način in zmerno, zlasti v prvem času zakona, da se bodo mogli pozneje, če bodo kdaj razmere od njih to zahtevale, že vajeni lažje zdržati.

116. Zelo pa bo zakonske podpiralo, da spočno, ohranijo in izvršujejo ta trdni sklep, ako bodo večkrat premišljevali svoj stan in se dejavno spominjali zakramenta, ki so ga prejeli.

⁸⁴ Okrožnica »Arcanum«, 10. febr. 1880.

Spominjajo naj se namreč vedno, da so bili za dolžnosti in čast svojemu stanu tako rekoč posvečeni in potrjeni s posebnim zakramentom, čigar dejavna moč sicer ne vtisne neizbrisnega znamenja, vendar pa vedno traja. Zato naj premišljujejo resnične tolažbe polne besede sv. Roberta Bellarmina, ki v soglasju z drugimi velikimi bogoslovci pravilno misli in piše: »Zakrament zakona je mogoče motriti z dvojne plati: prvič, ko se sklene, drugič, ko po sklenitvi ostane. Ta zakrament je namreč podoban presveti evharistiji, ki ni samo tedaj zakrament, ko se izvrši, temveč tudi potem, dokler traja; tako tudi, dokler zakonska živita, je njuna zveza zakrament Kristusa in Cerkve.«⁸⁵

117. Če pa naj se milost tega zakramenta pokaže v vsej moči, je treba tudi sodelovanja zakoncev, ki obstoji v tem, da se po svojih močeh vestno trudijo spolnjevati svoje dolžnosti. Kakor namreč v naravnem redu, če naj se od Boga dane moči izkažejo v vsej svoji dejavnosti, treba, da jih človek s svojim delom in trudom rabi, ker bi sicer od njih ne bilo nobene koristi, tako mora človek tudi moči milosti, ki so se po zakramentih razlile v dušo in v njej ostanejo, s svojim trudom in delom uporabljati. Naj torej zakonski ne zanemarjajo zakramentalne milosti, ki je v njih⁸⁶, marveč naj se vestno oprimejo izvrševanja, četudi težavnih dolžnosti svojega stanu, pa bodo od dne do dne bolj izkušali dejavno moč milosti. In če bi kdaj čutili, da jih prav hudo tare breme stanu in življenja, naj ne izgube poguma, ampak naj nase obrnejo besede sv. Pavla, ki jih je pisal ljubljenu učencu Timoteju, skoraj omagujočemu pod težo dela in zaničevanja, o zakramentu mašniškega posvečenja: »Spominjam te, da poživiš božjo milost, ki je v tebi po polaganju mojih rok. Zakaj Bog nam ni dal duha boječnosti, ampak moči in ljubezni in razumnosti.«⁸⁷

5. Skrbna daljna in bližnja priprava.

118. Toda vse to, častiti bratje, je odvisno večidel od daljne in bližnje priprave na zakon. Ne da se tajiti, da se trden temelj srečnega zakona, pa tudi razsulo nesrečnega pripravlja in postavlja že v otroški in mladeniški dobi v dušah dečkov in deklic. Zakaj kdor je pred zakonom iskal le samega sebe in svoje in

⁸⁵ S. Rob. Bellarmin., De controversiis, t. III, De Matrim., controv. II, c. 6.

⁸⁶ Prim. 1 Tim 4, 14.

⁸⁷ 2 Tim 1, 6. 7.

stregel poželenju, za takega se je bati, da bo tudi v zakonu ostal, kakršen je bil pred zakonom, in bo moral žeti, kar je sejal⁸⁸: v domači hiši žalost, tugo, medsebojno preziranje, prepir, odtujenje, stud nad skupnim življenjem, in kar je največ, našel bo le sam sebe s svojim nebrzdanim poželenjem.

119. S pravimi mislimi in dobro pripravljeni naj torej zaročenci stopajo v zakon, da se bodo mogli v težkih trenutkih življenja med seboj, kakor treba, podpirati, še bolj pa, da bodo skrbeli za svojo večno srečo in upodobili svojo dušo do mere polne starosti Kristusove⁸⁹. To bo tudi pomoglo, da bodo ljubljnim otrokom res takšni starši, kakršni naj bi bili po božji volji: da bo oče res oče, mati res mati, da bo po njih nežni ljubezni in vztrajni skrbi domača hiša tudi v veliki edinščini in sredi te solzne doline otrokom kakor sladek spomin raja, ki je bil vanj Stvarnik človeškega rodu postavil prve starše. Iz tega bo tudi sledilo, da bodo otroke lažje vzgajili v popolne ljudi in popolne kristjane, da jim bodo dajali pristnega duha katoliške Cerkve ter jim vcepili tisto plemenito ljubezen do domovine, ki jo terja od nas vdanost in hvaležnost.

120. Zato naj tisti, ki mislijo kdaj vstopiti v zakon, kakor tudi tisti, ki skrbje za vzgojo krščanske mladine, smatrajo za zelo važno, da že vnaprej pripravijo, kar je dobro, in preprečijo zlo. Spomnijo naj se besed, ki smo jih v okrožnici o vzgoji zapisali: »Od otroških let dalje je treba nagnjenja volje, ako so slaba, zavirati, ako so dobra, pospeševati; predvsem pa je treba otroškim dušam vcepiti božji nauk in voljo okrepiti s pripomočki božje milosti, brez katerih ne bo nihče mogel krotiti svojih strasti in tudi ne doseči popolne umske in srčne vzgoje Cerkve, ki jo je Kristus zato oskrbel z nebeškimi nauki in božjimi zakramenti, da bi bila uspešna učiteljica vseh ljudi.«⁹⁰

121. K bližnji pripravi na dober zakon spada prav posebno skrb za izbiro zakonskega druga; od te namreč največ zavisi, ali bo zakon srečen ali ne, ker more zakonski drug ali mnogo pripomočki krščanskemu življenju v zakonu, ali pa biti drugu v veliko nevarnost in oviro. Da ne bodo torej vse življenje nosili kazni za nepremišljeno izbiro, naj dobro premislijo, preden si izbere osebo, s katero bodo morali ostati do konca skupaj. Pri

⁸⁸ Prim. Gal 6, 9.

⁸⁹ Prim. Efež 4, 13.

⁹⁰ Okrožnica »Divini illius Magistri«, 31. dec. 1929.

tem premišljevanju naj imajo pred očmi predvsem Boga in pravo Kristusovo vero; potem naj obračajo skrb nase in na bodočega zakonskega druga, na potomstvo, pa tudi na človeško družbo in državo, ki izvira iz zakona. Goreče naj prosijo božje pomoči, da izbero po krščanski modrosti, nikakor pa ne po slepem in neukročenem gonu strasti, tudi ne iz želje po samem svetnem dobičku ali iz drugega manj plemenitega nagiba, ampak po resnični in pravi ljubezni in po čistem nagnjenju do bodočega zakonskega druga; tudi naj iščejo v zakonu tiste namene, radi katerih ga je Bog postavil. Naj tudi ne opuste vprašati, ko izbirajo druga, za modri svet staršev in naj ga nikar ne prezirajo, da se bodo po njih zrelejšem spoznanju in izkustvu v človeških zadevah obvarovali v tej reči pogubne zmote in da bodo, ko sklepajo zakon, obilneje deležni božjega blagoslova četrte zapovedi: »Spoštuj očeta in mater, to je prva zapoved z obljubo: da ti bo dobro in boš dolgo živel na zemlji.«⁹¹

6. Skrb za gmnотно stanje družin in dolžnost zasebne in javne pomoči družinam v gospodarski stiski.

122. Ker pa je zvesto spolnjevanje božjih postav in nrvnost v zakonu neredko zelo otežkočena po tem, da so zakonski v gospodarskih stiskah in veliki materialni bedi, jim je treba kajpada v teh težavah, kar najbolj mogoče, pomagati.

123. Najprej je treba z vsemi silami delati na to, kakor je Naš prednik Leon XIII. zelo modro zahteval⁹², da se družabne in gospodarske razmere v državah tako uredi, da bo vsem družinskim očetom mogoče zaslužiti in pridobiti, kar je za preživljanje njih samih, žene in otrok po družabnih in krajevnih razmerah potrebno: »Zakaj delavec je vreden svojega plačila.«⁹³ To plačilo odrekati ali odtrgavati je velika krivica, ki jo prišteva sveto pismo največjim pregreham⁹⁴. Tudi ni prav nastavljati tako nizke plače, ki so v dejanskih razmerah za prehrano družine nezadostne.

124. Skrbeti je pa zato, da bodo tudi zakonci sami in sicer že mnogo prej, preden stopijo v zakon, razmišljali, kako bi preprečili ali vsaj zmanjšali gospodarske težave in skrbi bodočega

⁹¹ Efež 6, 2. 3; prim. Eksod 20, 12.

⁹² Okrožnica »Rerum novarum«, 15. maja 1891.

⁹³ Luk 10, 7.

⁹⁴ Prim. Devt 14, 15.

življenja, in da jih drugi, veščaki, pouče, kako bi mogli to uspešno in na pošten način doseči. Kjer poedinci sami tega ne zmorejo, je treba poskrbeti, da združijo z enakimi svoje moči, ustanove zasebna in javna društva in si tako pomagajo⁹⁵.

125. Če pa vse to ni zadostno, da bi krilo stroške družine, zlasti če je mnogoštevilna in manj zmore, tedaj določno zahteva krščanska ljubezen do bližnjega, da to, česar potrebnim manjka, dopolni krščanska karitas. Zlasti bogati naj pomagajo ubožnejšim in naj imetja, če ga imajo na prebitek, ne trošijo za prazne izdatke ali ga zapravljajo, ampak naj ga porablajo, da ohranijo življenje in zdravje tistim, ki še potrebnega nimajo. Kdor daje Kristusu v ubogih od svojega imetja, bo prejel od Gospoda, ko bo prišel sodit svet, najobilnejše plačilo; kdor pa bo delal naspotno, bo prejel svojo kazen⁹⁶. Ne opominja namreč zastonj apostol: »Kdor ima premoženje sveta in vidi brata v pomanjkanju, pa svoje srce pred njim zapre, kako more biti ljubezen božja v njem?«⁹⁷

126. Ako pa zasebna pomoč ne zadostuje, je dolžnost javne oblasti, da dopolni nezadostne moči zasebnikov, zlasti v zadevi, ki je za splošni blagor tako važna, kakor je ljudi vredno življenje družin in zakonskih. Če namreč družine, zlasti s kopo otrok, nimajo primerne stanovanja, če mož ne more dobiti dela in zaslužka, če se vsakdanje potrebščine morejo kupovati le za pretirane cene, če je tudi mati v veliko škodo domačega življenja prisiljena s svojim delom si kaj zaslužiti, če mati v rednih ali izrednih težavah materinstva nima zadostnega živeža, zdravniške pomoči in zdravil itd., bo vsakdo uvidel, kako lahko zakonski izgube pogum, kako silno se jim otežkoči rodbinsko življenje in spolnjevanje božjih zapovedi, a kolika nevarnost preti radi tega tudi javnemu redu ter blaginji in obstoju države same, ako prevzame take ljudi skrajni obup, ko se jim ni več bati, da bi mogli še kaj izgubiti, a sem jim morda mnogo in drzno obeta iz razsula države in iz splošnega prevrata.

127. Zato tisti, ki jim je skrbeti za državo in splošno blaginjo, ne morejo zanemarjati takih potreb zakonskih in družin, ne da bi državo in splošno blaginjo silno oškodovali. Ko torej delajo postave in določajo javne stroške, morajo misliti tudi na

⁹⁵ Prim. okrožnico »Rerum novarum«, 15. maja 1891.

⁹⁶ Mat 25, 34 sl.

⁹⁷ 1 Jan 3, 17.

to, kako pomagati bednim družinam, in jim mora biti ta skrb ena izmed poglavitnih dolžnosti njih oblasti.

128. V tem pogledu z žalostjo opazujemo, kako se neredko dogaja, da se proti pravemu redu nezakonskim materam in njih otrokom (katerim se mora kajpada pomagati že zato, da se odvrne večje zlo) daje zlahka hitra in obilna podpora, dočim se zakonskim materam in njih otrokom ali odreka ali pa daje tako pičlo, da se zdi, kakor bi bila le izsiljena.

7. Sodelovanje države s Cerkvijo z dobro zakonsko postavodajo.

129. Za javno oblast, častiti bratje, pa ni samo velike važnosti, da sta zakon in družina v časnih zadevah dobro urejena, ampak morata biti pravtako tudi glede duhovnih dobrin: namreč da so postave, ki se tičejo zakonske zvestobe in medsebojne pomoči, pravične in da se zvesto izvršujejo. Saj uči zgodovina, da se blaginja države in časna sreča državljanov ne more očitati in ohraniti, ako se temelj, na katerem sloni, namreč nravni red, omaje in se po krivdi državljanov zasuje vir, iz katerega se poraja država, namreč zakon in rodbina.

130. Za varstvo nramnega reda pa ne zadostujejo zunanje državne sile in kazni tudi ne, da se ljudje opozarjajo na lepoto in potrebo kreposti, marveč je potrebno, da se temu pridruži še verska avktoriteta, ki razsvetljuje um z resnico, vodi voljo in podpira človeško slabost s sredstvi božje milosti. To pa je edino Cerkev, ustanovljena od Kristusa Gospoda. Zato živo opominjamo vse poglavarje držav, da sklenejo s Cerkvijo prijateljstvo in slogo ter jo utrdijo, da se z združenimi močmi in vzajemnim delom obeh oblasti odvrne strašna škoda, ki od nesramne razbrzdanosti, vdirajoče v zakon in rodbino, grozi ne le Cerkvi, temveč tudi državi.

131. Prav mnogo morejo namreč v tej prevažni dolžnosti Cerkvi pomagati svetne postave, ako se ozirajo v svojih zapovedih na božje postave in cerkvene določbe ter določajo kazni za kršilce teh postav. So namreč ljudje, ki mislijo, da je to, kar državne postave dovoljujejo ali vsaj ne kaznujejo, tudi nramno dovoljeno, ali ki to tudi proti svoji vesti izvršujejo, ker se ne boje Boga in vidijo, da se jim tudi od človeških postav ničesar ni bati; tako so neredko sebi in premnogim drugim v pogubo.

132. Radi te zveze s Cerkvijo državi ne preti nobena nevarnost ali zmanjšanje nje oblasti in neodvisnosti; takšna sumnja

in bojazen sta prazni in brez podlage, kar je že Leon XIII. jasno pokazal: »Nihče ne dvomi, pravi, da je ustanovitelj Cerkve Jezus Kristus hotel, naj bo duhovna oblast ločena od svetne in naj vsaka v svojem področju svobodno in neovirano vrši svoje posle, s tem dodatkom, kar je pa za obe le hasnivo in prevažno za vse ljudi, da je med njima zveza in sloga. Ako se svetna oblast s sveto cerkveno oblastjo prijateljsko sklada, bo to gotovo za obe zelo koristno. Državi se poveča dostojanstvo in pod vodstvom religije nje vladanje ne bo nikoli nepravilno, Cerkev pa bo dobila pomoč, zaščito in brambo v javni blagor vernikov.«⁹⁸

133. In da navedemo iz najnovejše dobe sijajen zgled, se je v pravem redu in prav v zmislu Kristusove zapovedi zgodilo, da se je v svečani pogodbi, med sv. stolico in kraljevino Italijo srečno sklenjeni, sklenil tudi neki sporazum in prijateljsko sodelovanje glede zakona, v dostojnem skladju s slavno zgodovino italijanskega naroda in njega starodavnimi svetimi izročili. V lateranskih pogodbah se namreč čita ta odlok: »Italijanska država, ki hoče zakonu kot temelju rodbine vrniti dostojanstvo, kakršno se sklada s tradicijami naroda, priznava civilne posledice zakramentu zakona, kakor ga ureja cerkveno pravo.«⁹⁹ Tej temeljni določbi so dodana potem še nadaljnja poglavja vzajemne pogodbe.

134. To more biti vsem za zgled in dokaz tudi v naši dobi (v kateri se na žalost tako pogosto propoveduje popolna ločitev države od Cerkve, da, celo od vsake religije), da se more ena najvišja oblast z drugo, brez škode za pravice in suverenost ene ali druge, v medsebojni slogi in prijateljski zvezi združiti za skupno blaginjo obojne družbe in da moreta imeti skupno skrb za zakon, s katero naj bi se odvrnile pogubonosne nevarnosti, da, celo preteče popolno razsulo krščanskega zakona.

SKLEP.

135. To vse, častiti bratje, smo z vami pazljivo premislili, ker Nas je gnala pastirska skrb za duše, pa hočemo, da se po pravilih krščanske modrosti sporoči in pojasni tudi ljubljenim sinovom, izročeni vašim neposrednim skrbim, in vsem členom velike Kristusove družine, da vsi dodobra spoznajo zdravi nauk o zakonu in se skrbno varujejo nevarnosti, katere jim nastav-

⁹⁸ Okrožnica »Arcanum«, 10. febr. 1880.

⁹⁹ Konkordat čl. 34: Acta Apost. Sed., XXI (1929) p. 290.

ljajo oznanjevalci zmot, zlasti pa, da »se odpovedo brezbožnosti in posvetnim željam in na tem svetu trezno in pravično in pobožno žive, pričakujoč blaženega upanja in veličastnega prihoda velikega Boga in Zveličarja našega Jezusa Kristusa«¹⁰⁰.

136. Podeli torej vsemogočni Oče, »po katerem se imenuje vsako očetovstvo v nebesih in na zemlji«¹⁰¹, ki krepí slabotne in daje pogum malodušnim in bojazljivim; podeli Kristus, Gospod in Odrešenik, »svetih zakramentov ustanovitelj in dopolnitelj«¹⁰², ki je hotel in storil, da je zakon skrivnostna podoba njegove neizrekljive zveze s Cerkvijo; podeli sveti Duh, Bog ljubezni, luč src in moč duš, da bi to, kar smo v tej okrožnici razložili o svetem zakramentu zakona, o čudoviti postavi, ki mu jo je božja volja dala, o zmotah in nevarnostih, ki mu prete, o pomočkih, s katerimi se morejo premagati, vsi dobro razumeli, radevolje sprejeli, z božjo milostjo vršili, da bo tako v krščanskih zakonih znova oživela in vzcvetela Božju posvečena rodovitnost, neomadeževana zvestoba, neomajna trdnost, svetost zakramenta in polnost milosti.

137. Da bi Bog, početnik vseh milosti, ki dela v nas, da hočemo in delamo¹⁰³, po svoji dobrotljivosti in vsemogočnosti to povzročil in dal, pošiljamo s ponižnim srcem goreče molitve pred prestol njegove milosti in podeljujemo kot zagotovilo obilnega blagoslova istega vsemogočnega Boga vam, častiti bratje, ter duhovščini in ljudstvu, izročenemu vaši vedni skrbi, v vsej ljubezni apostolski blagoslov.

Dano v Rimu pri Sv. Petru, dne 31. decembra 1930 v devetem letu Našega papeževanja.

Papež Pij XI.

PRIPOMBE IN POJASNILA K OKROŽNICI.

(Razvrščene po številkah odstavkov.)

K št. 11. — Izrek sv. Avgustina se glasi v izvorniku: »Haec omnia bona sunt, propter quae nuptiae bonae sunt: proles, fides, sacramentum.« Sv. Avgustin, ki ga papež tolikokrat navaja, je katoliški nauk o zakonu objasnil v polemiki z manihejci,

¹⁰⁰ Tit 2, 12, 13.

¹⁰¹ Efež 3, 15.

¹⁰² Conc. Trident., sess. XXIV.

¹⁰³ Fil 2, 13.

pelagijanci in z odpadlim menihom Jovinianom. Njegovi spisi, v katerih se ex professo bavi z zakonom, so: De bono coniugali (približno iz l. 401), De coniugiis adulterinis (ok. l. 419), De nuptiis et concupiscentia ad Valerianum comitem libri II (iz l. 419/20). Pomen Avgustinovega dela za objasnitev nauka o zakonu pravilno označuje B. Alves Pereira, La doctrine du mariage selon saint Augustin (Paris 1930) p. 236: »Il (Augustin) absorbe toute la pensée de ses prédécesseurs, l'éclaircit, la corrige parfois, la développe et la systématise pour la léguer aux siècles futurs dans un corps de doctrine, dont relèvent tous les grands théologiens dans leurs traités sur le mariage. L'influence que cette oeuvre a exercée dans le développement de la théologie sacramentaire, tant au moyen âge qu'aux temps modernes, est la preuve de sa valeur exceptionnelle.«

K št. 14. — Naravno rojstvo je postalo pot v smrt, ki je kazen za izvirni greh (prim. sv. Pavla list Rimlj 5, 12 nsl.), in isto naravno rojstvo je pot, pa katerem prehaja izvirni greh, počenši od Adama, od staršev na otroke.

K št. 15. — Kornelija, mati Grakhov, mlajša hči Publija Kornelija Scipiona Afričana star., žena Tiberija Sempronija Grakha, je po smrti svojega moža (kmalu po l. 153 pr. Kr.) odklonila snubitev poznejšega egiptskega kralja Plotemaja VIII., da bi se popolnoma posvetila vzgoji svojih treh otrok (dveh sinov, Tiberija in Kaja, in hčerke Sempronije), ki so ji izmed 12 še ostali. Bila je žena izredno bistre glave in plemenitega srca; sodobniki in poznejši so v njej zrli vzor prave Rimljanke. — Ko so jo nekoč njene prijateljice prosile, naj jim pokaže svoj dragoceni nakit, je pokazala svoje otroke, rekoč: »Glejte, to je moj nakit!« — Njena hči Sempronija se je omožila s Publijem Kornelijem Scipionem Emilianom, premagalcem Kartagine in Numantije. Mati se ni pustila imenovati taščo zmagoslavnega Scipiona, marveč se je, ponosna na svoja sinova, hotela imenovati »mati Grakhov«.

K št. 21. — Latinska izraza za sočasno in zaporedno mnogoženstvo sta polygamia simultanea in polygamia successiva. Polygamia simultanea (sočasno mnogoženstvo) je, če ima kdo obenem več žen in z njimi živi (kakor n. pr. nekateri mohamedanci, ki jim »koran«, njih verski zakonik, dovoljuje po več žen). Po nauku katoliške Cerkve je takšno mnogoženstvo nasprotno božjemu in naravnemu pravu (dasi je bila v stari zavezi glede tega neka toleranca), tako da more biti, zlasti med kristjani, le ena žena prava žena, a druge so le priležnice (konkubine). Polygamia successiva (zaporedno mnogoženstvo) pa je, če vzame kdo zapored več žen, torej ko prva še živi, drugo, za to morda tretjo itd., dasi vedno le z eno živi. Neki videz legitimnosti dobe te zveze, če svetna oblast dovoljuje razporoko, t. j. popolno ločitev zakonske vezi. Tedaj je pred svetno oblastjo vsak čas le ena žena legitimna. Toda ker je pred Cerkvijo veljavna zakonska zveza nerazdružljiva, je po krščanskih načelih le prva žena prava žena. Iz tega torej sledi, da je

po cerkvenem pravu prva žena legitimna žena, po svetnem pravu pa vsaka po vrsti, dejansko zadnja. To je torej zaporedna poligamija, ki jo Cerkev prav tako obsoja, kakor sočasno poligamijo: če je le-ta sočasen konkubinat, je ona po prvi razporoki in novi poroki zaporeden konkubinat in povrh še prešuštvo. — Pomniti je pa, da so imenovali teologi doslej zaporedno poligamijo tudi to, če je kdo, ko mu je umrla prva žena, vzela drugo, ali če mu je umrla tudi ta, morda še tretjo. Takšna »zaporedna poligamija« je seveda dovoljena, toda ker je papež v svoji okrožnici obsodil »vsako poligamijo, tudi zaporedno«, bo treba — da ne bo zmede — odslej za zaporedno, tudi pred Cerkvijo veljavno ženitev opustiti izraz »polygamia« in govoriti pač le o ponovni ali zaporedni ženitvi oz. možitvi.

K št. 38 sl. — Kristus je dal veljavnemu zakonu med kristjani zakramentalni značaj. Kakor torej mož in žena sama skleneta zakonsko pogodbo, ki je zakon, tako mož in žena kot kristjana skleneta zakon, ki je zakrament. Zakon je namreč zakrament kot podoba mistične zveze Kristusa s Cerkvijo (»ta skrivnost je velika«, pravi sv. Pavel o zakonu in dostavlja: »jaz pa pravim: v Kristusu in v Cerkvi«, Ef 5, 32; v grškem izvirniku je še bolj značilno »v« z akuzativom: ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ τὴν ἐκκλησίαν, torej kakor dobro pravi slovenski prevod v opomnji: »v odnosu do Kristusa in do Cerkve«). Zato bogoslovci uče, da sta podelivca (ministri) tega zakramenta mož in žena sama, duhovnik je le cerkveni svedok (testis autorizatus), njegov blagoslov pa le dodano blagoslovilo (sacramentale), ki torej ne spada k bistvu zakramentalnega zakona. Kakor je torej vzajemna izjava (consensus) moža in žene tisto, kar povzroči zakonsko pogodbo in tako zakon, tako je ista izjava, ki povzroči med kristjani zakramentalnost zakona. Zakrament se torej med kristjani ne da ločiti od zakona. Vsak zakon med kristjani je ali zakrament ali pa ni veljaven zakon, temveč samo konkubinat. To naglašajo Cerkev proti tako zvanim regalistom (zastopnikom pretiranih »regalij« ali »kraljevskih pravic«), ki so hoteli zakon in zakrament raztrgati ter zakon izročiti svetni oblasti, zakrament pa Cerkvi. Ti so torej trdili, da daje že veljavnemu zakonu cerkveni blagoslov zakramentalni značaj. Obenem je pa po cerkvenem nauku zakon že po svoji naravi, še bolj pa seveda po svoji zakramentalnosti nekaj svetega, zato spada bistveno pod oblast Cerkve. Zakon med kristjani more biti le veljaven, če se sklene po cerkvenih določilih in v zmislu cerkvenega pojmovanja (navadno tudi pred cerkvenim zastopnikom). Zgolj civilna zakonska pogodba, t. j. pogodba sklenjena pred zastopnikom svetne oblasti, ki z njo krščanska zaročenca nekako priznata, da je zakon po svojem bistvu zadeva svetne oblasti, je torej neveljavna: ne le, da zakon tako sklenjen ni zakrament, marveč tudi sploh ni zakon, ampak le konkubinat. Cerkev ga sicer iz obzirnosti do svetne oblasti ne imenuje tako, a v resnici je po njih načelih pravi konkubinat. Priznava pa Cerkev svetni oblasti pravico, da ureja svetne zadeve, ki so v zvezi z zakonsko pogodbo ali slede iz nje. Tako

svetna oblast iz razlogov javnega reda lahko tudi zahteva, da se vsak zakon »registrira«, t. j. vpiše v civilni zapisnik (register).

Že Pij IX. je v Syllabu (1864) obsodil te-le zмотe glede zakona: 1. Zakrament zakona je le nekaj zakonski pogodbi dodanega in od nje ločljivega, ni namreč nič drugega kakor učinek blagoslova, ki z njim Cerkev zakon blagoslovi. — 2. Z zgolj civilno pogodbo se more skleniti med kristjani pravi zakon in zmotno je, da je med kristjani zakon ali zakrament ali pa ni zakon, če se zakramentalnost izključi. — 3. Zakonske zadeve spadajo po svoji naravi pred civilna sodišča. — V zmislu teh obsodb je torej resnica, da se zakrament od zakonske pogodbe ne da ločiti, ampak je zakon med kristjani ali zakrament ali pa ni zakon; potem, da se z zgolj civilno pogodbo med kristjani ne more skleniti ne samo ne zakramentalen, ampak sploh ne veljaven zakon; in končno, da zakonske zadeve ne spadajo po svoji naravi, torej samoobsebi pred svetno sodno oblast.

Ista načela je razložil Leon XIII. v okrožnici »Arcanum« (ki si jo je tudi Pij XI. osvojil in jo opetovano navaja). Leon XIII. izrečno naglašá proti »regalistom«, da »se v krščanskem zakonu zakonska pogodba ne da ločiti od zakramenta« in »da zato ne more biti pravi in veljaven zakon, ki ne bi bil obenem zakrament«; da »ni nič bolj zmotnega kakor nauk, da bi bil zakrament le nekaka zakonu dodana odlika ali nekakšno od zunaj došlo svojstvo, ki bi se moglo po volji ljudi od zakonske pogodbe ločiti«; in da zato tudi ni resnično, da bi oblast nad krščanskimi zakoni »po pravu« pristala svetnim vladarjem; pač pa da so z zakonsko pogodbo v zvezi svetne zadeve, ki torej po svoji naravi in po pravu spadajo pred svetno oblast.

Tudi novi cerkveni zakonik je povzel ta nauk. Can. 1012 § 1: Kristus Gospod je zakonsko pogodbo samo med kristjani povišal do zakramentalne časti. § 2: Zato ne more biti med kristjani veljaven zakon, ki ne bi bil obenem zakrament. — Can. 1960: Zakonske zadeve med krščenimi spadajo po svojskem pravu izključno pred cerkvenega sodnika.

Zakramentalnost zakona taji tudi t. zv. modernizem, sistem, ki je poskusil racionalizem novejšje protestantske teologije uvesti v katoliško teologijo. Modernizmu zakramenti niso Kristusova ustanova, marveč produkt poznejšega razvoja; apostoli in poznejše krščanske generacije, pravi, so Kristusove misli in namere po svoji tolmačili in svoje tolmačenje simbolično izrazili v zakramentalnih znamenjih. Pij X. je 3. jul. 1907 z dekretom sv. oficija »Lamentabili« obsodil 65 zmotnih modernističnih stavkov. Med njimi je 51. stavek o zakonu: »Zakon je mogel šele kesneje v Cerkvi obveljati za zakrament; kajti, da se je zakon začel smatrati za zakrament nove zaveze, je bilo treba, da se je prej razvil ves teološki nauk o milosti in zakramentih.«

K št. 46. — Papež pravi, da se svetost zakona tepta in zasmehuje med drugim »amatoriis ludicrisque narrationibus«. »Ludicrae narrationes« je širši pojem nego »humoristične povesti« in obsega humoreske in satire. V prevodu smo porabili samo ožji pojem »humo-

ristične povesti«, da ne bi kopicili izrazov. Sicer pa humoreska ne-
redko prehaja v satiro.

K št. 52. — Ti nazori o »zakonu na poskušnjo« (Versuchsehe ali Probehe), o »začasnem zakonu« ali »zakonu na obrok« (Zeitehe) ter »prijateljskem ali tovariškem zakonu« (Kameradschaftsehe) se zadnja leta zelo širijo. Tako se zavzemajo na Nemškem za takšne poskuse, ki naj bi preprečili nesrečne zakone Buchow-Homeyer Charlotte (Zeitehe), Samson (Kameradschaftsehe), Meisel-Hess (Versuchsehe in erotische Freundschaft), dunajski zdravnik Urbantschitsch (Ein Jahr Probehe) in dr. Zlasti je zadnji čas zaslovel s takšnimi predlogi ameriški zdravnik Lindsey (Upor moderne mladine). Prim. A. Kolnai, Sexualethik. Paderborn 1930, 210 sl.

K št. 57. — To tako odločno stališče je zavzel Pij XI. proti anglikanskim škofom, ki so l. 1930 zbrani na konferenci v Lambethu za neke primere, četudi le z mnogimi pridržki, dovolili preprečevanje spočetja.

K št. 63. — Beseda »indikacija« pomeni v zdravilstvu znake, vidike in razloge, ki zahtevajo takšno ali takšno zdravljenje. Torej če gre za preprečanje poroda, pomeni »medicinska indikacija«, da razlogi zdravja ali življenja matere zahtevajo odpravo ploda; »socialna« indikacija, da zahtevajo to socialni oziri (beda, stanovanjske razmere itd.); »evgenska«, da zahtevajo to razlogi evgenike, skrb za zdrav rod in da se prepreči morebitno dedovanje duševnih bolezni in zločinskih nagonov.

K št. 63 nsl. — Krščanstvo je umetno odpravljanje telesnega plodu vedno imelo za to, kar res je: umor. Nekaj prič iz prvih stoletij! Grški apologet Athenagoras iz Aten piše l. 177: »Mi, ki pravimo, da ženske morijo (androphonēin), če rabijo sredstva za odpravo plodu, in bodo dajale Bogu odgovor za splav, kako naj morimo ljudi?« (Presbeia perī Christianōn pogl. 35.) — Minucius Felix, morda prvi latinski krščanski pisatelj, očita proti koncu 2. stol. v dialogu Octavius (pogl. 30) poganom: »... sunt quae in ipsis visceribus medicaminibus epotis originem futuri hominis extinguant et parricidium faciant, antequam pariant.« — V svojem Apologetiku iz l. 197 je Tertullianus zapisal tole: »Nobis vero semel (enkrat za vselej) homicidio interdicto etiam conceptum utero, dum adhuc sanguis in hominem delibatur, dissolvere non licet. Homicidii festinatio est prohibere nasci, nec refert, natam quis eripiat animam an nascentem disturbet. Homo est et qui est futurus; etiam fructus omnis iam in semine est.« — Sveti Hieronim v listu, ki ga je l. 384 pisal plemeniti Rimljanki Evstohiji, ostro obsoja rabo sredstev za preprečevanje spočetja in za odpravljanje plodu: »Aliae vero sterilitatem praebibunt et necdum sati hominis homicidium faciunt. Nonnullae cum se senserint concepisse de scelere, abortii venena meditantur et, frequenter etiam ipsae commortuae, trium cri-

minum reae ad inferos perducuntur: homicidae sui, Christi adulterae, necdum nati filii parricidae e.«

Cerkveni zakonik ima glede umetnega odpravljanja telesnega plodu dve določbi: Can. 985, 4 proglašča za iregularne ex delicto tiste, »ki so izvršili radovoljni umor ali z učinkom povzročili odpravo človeškega plodu in vse njih pomagače (cooperantes)«. Cerkveno kazen za ta delikt pa določa can. 2350 § 1: »Tisti, ki z učinkom povzročijo splav, z materjo vred zapadejo izobčenju latae sententiae udržani ordinariju (škofu); in če so kleriki, naj se vrhutega odstavijo.«

K št. 68. — Povzročitev nerodovitnosti imenujejo moderni »sterilizacijo«. Vrše jo na dva načina: s tem, da z operacijo prerežejo semenske dovode (vasektomia ali salpingektomia), ali pa z obsevanjem z radijem ali rentgenovimi žarki. Tako hočejo slaboumnim, zločincem itd. preprečiti rodno zmožnost, ne da bi jim onemogočili rabo spolnih organov. Nekatero državo USA so sterilizacijo zakonito uvedle, toda več sodnikov je ni hotelo odrediti. Tudi med katoličani se nekaterim vsaj teoretično ni zdela docela nedopustna, dasi praktično ne še uporabna, češ, da ni še vse zadosti pojasnjeno, namreč ali res ni nobenega drugega načina, da se družba zavaruje za bodočnost zoper naraščanje umobolnih in zločinskih tipov in pa, ali bi se na ta način res učinkovito zavarovala. (Prim. Joseph Mayer, Gesetzliche Unfruchtbarmachung Geisteskranker v zbirki »Studien zur katholischen Sozial- und Wirtschaftsethik«, hgg. von Dr. Fr. Keller. Freiburg im B. 1927.) Kakor je razvidno iz teksta okrožnice, papež zameta sterilizacijo takih, ki niso nič krivi in so sposobni za zakon, samo zato, ker utegnejo roditi manjvredne potomce. Ne izreka se pa naravnost zoper sterilizacijo zločincev, ki bi jo ukrenila javna oblast za kazen ali zato, da bi preprečila nadaljnje zločine. To bi bilo po besedilu okrožnice morda dopustno, če je res učinkovita kazen in učinkovito sredstvo, o čemer pa mnogi resno dvomijo. Da ni nobena prava kazen, je jasno, saj bi zločinec v bodoče le še svobodneje grešil; posebna obramba pa tudi ni, ker bi lahko prenašal če ne na zarod, ki bi ga ne bilo, pa na druge razne n. pr. spolne bolezn. — Pripomniti bi še bilo, da je bil tekst glede sterilizacije v okrožnici prvotno nekoliko nejasen. Glasil se je: »... neque id ad cruentam sceleris commissi poenam publica auctoritate repetendam, vel ad futura eorum crimina praecavenda licebit scilicet contra omne ius et fas ea magistratibus civilibus arrogata facultate, quam nunquam habuerunt nec legitime habere possunt«. Potem je izšla v AAS opomba, da se radi lažjega umevanja lahko čita namesto »futura eorum« — »futura reorum«, in namesto »licebit scilicet« — »sed«, (AAS 31. dec. 1930, nr. 14, pg. 604.)

K št. 75. — E m a n c i p a c i j a pomeni osamosvojo, osvoboditev žene iz suženjstva (mancipium, lat. suženj, sužnja). Paziti je na vse besede, kako se papež previdno izraža. Ni tako, kakor so zavpili nekateri ženski listi, da je zoper žensko enakovrednost in enakopravnost, je le zoper tisto izenačenje, ki nasprotuje bistvu rodbine (ki

ji je, kakor papež lepo pravi, mož glava, a žena srce), ženski naravi (mož je ustvarjen bolj za dela, kjer treba moči in uma, žena bolj za posle, kjer treba srca, tenkočutnosti, ljubezni in sočutja), npravim in blaginji družine (nravim n. pr. svobodno preprečevanje spočetja, blaginji družine zanemarjanje vzgoje n. pr. radi politične agitacije ali parlamentarnega dela). Papež hoče le dobro ženi, rodbini in vsej človeški družbi. Zlo pa družbi, rodbini in ženi, če se prava svoboda žene izprevrže v razbrzdanost!

K št. 88. — Popolno ločitev, kjer bi se razvezala zakonska vez sama, imenujemo slovensko razporoko (lat. *divortium*). Le-ta je pri zakramentalnem izvršenem zakonu po katoliških načelih nemogoča, takšno zakonsko vez more razdružiti le smrt. Jasno je seveda, da je ločitev možna, če zakon radi kakega razdiralnega zadržka ni bil veljavno sklenjen, a tu se ne razdruži vez, saj je ni bilo, domnevana zakonca se le po vnanje ločita. (Tudi so nekateri primeri, ko se veljaven zakon more razdružiti, če je namreč sicer veljaven zakramentalni zakon, a ne s spolnim občevanjem izvršen, ali če je sicer že izvršen, a ni zakramentalen zakon. Pri nas je praktičen le primer veljavnega zakramentalnega zakona, ki pa še iz kakega vzroka ni izvršen.) Možna je pa nepopolna ločitev, bodisi začasna ali tudi za vedno, to je ločitev, kjer vez ostane, a zakonca opustita skupno življenje. (Vzroki za tako ločitev so: prešuštvo, odpad od vere, grdo ravnanje z drugim in dr.) Moderna svetna zakonodaja pa hoče uvesti pravo razporoko, in sicer iz različnih vzrokov, časih celo prav neznatnih. Zoper to se bori papeževa okrožnica, ker se z raporokami odpirajo zatvornice mnogoteremu, za rodbine in družbo usodnemu zlu.

Zaradi preglednosti smo v prevodu trem velikim delom enciklike, v originalu označenim z rimskimi številkami I, II, III, in manjšim miselnim skupinam dali posebne naslove, ki jih ni v izvorniku, objavljenem v službenem listu svete stolice *Acta Apostolicae Sedis* XXII (1930), num. 13, pp. 539—592. Za olajšavo navajanja smo po zgledu Herderjeve izdaje uradnega nemškega prevoda (*Rundschreiben Papst Pius XI. über die christliche Ehe. Amtlicher deutscher Text. Freiburg i. Br. 1931, Herder & Co.*) odstavke numerirali s tekočimi številkami 1—137. To štetje ni zgolj mehanično, marveč je stvarno utemeljeno, ker vsak odstavek prinaša novo misel.

stališče za rešitev osnovnih življenskih problemov dobiti samo v veliki oddaljenosti od trenutnih stisk in od vpliva splošne vznemirjenosti, ki iz njih prihaja. To ni oddaljenost od usmiljenja, marveč zgolj zavarovanje pred sugestijo, ki prihaja od kričeče trenutne stiske in posebnih razmer in ki nikdar ne sme določevati bistvenega in načelnega odgovora na večna vprašanja našega zemskega življenja. Sicer pa: vprav krščanstvo pravi vsem iluzionistom, da za mnoge konflikte ni druge rešitve nego križ in da tisti, ki hoče takšna vprašanja drugače rešiti, konča le pri smrti in pogubi.« (Die Zeit. Organ für grundsätzliche Orientierung II [1931] 153/4.)

To na vse strani v premislek.

»Čas«, znanstvena revija Leonove družbe v Ljubljani, izhaja vsak mesec razen v avgustu in septembru. Uredništvo si pridržuje pravico tuintam združiti dve številki.

Naročnina: 60 Din za Jugoslavijo, 70 Din za inozemstvo. Za dijake velja znižana cena 40 Din, ako se jih naroči vsaj pet na skupen naslov.

Uredništvo: Dr. Fr. Ksav. Lukman, univ. prof., Ljubljana, Poljanska cesta 28, in dr. Francè Stelè konservator, Ljubljana, Narodni muzej.

Uprava: Ljubljana, Miklošičeva cesta 5; tel. št. 3030.

Račun pri poštni hranilnici, podružnici v Ljubljani, št. 10.433 (lastnica računa Leonova družba v Ljubljani).

Odgovornost pred oblastjo: Prof. dr. Lukman za uredništvo, ravnatelj Karel Čeč za Jugoslov. tiskarno.

Ponatiskovanje razprav je dovoljeno samo s privolitvijo uredništva in z navedbo vira.

